

По 2 дол.
Ст. пл. Рута Панчук, Чикаго, пл. сен. Софія Кульчицька, Чикаго, пл. сен. Володимир Масюк, Філадельфія, пл. сен. Михайло і Леся Юзеневи, Нью-Йорк, Христина Шипилява, Девітт, пл. сен. Маріян Маренін, Кергонксон, пл. сен. Ірина Кравців, Філадельфія, пл. сен. Роман і Ольга Возняки, Клівленд, пл. сен. Лариса Музичка, Кентон, пл. сен. Іванна Ганкевич, Йонкерс, пл. сен. Володимир Слиж, Вудсайд, пл. сен. Віра і Андрій Миці, Ньюарк.

По 1.50 дол.
Пл. сен. Андрій і Марія Мадаї, Філадельфія.

По 1.00
Пл. сен. Євген Людкевич, Монровія, Пластова Станиця, Міннеаполіс, пл. сен. Олександр Нагорняк, Чикаго.

КАНАДА:

9 дол.
Пл. сен. Ераст Гуцуляк, Ошава.
5 дол.
Ст. пл. Леонід Терпляк, Торонто.
По 4 дол.
Пл. сен. Оксана Крайківська-Прок, Едмонтон, пл. сен. Ігор Бардин, Торонто.

По 3 дол.
Ст. пл. Віра Маланчій, Торонто, пл. сен. Степан і Марія Мармаші, Торонто.

По 2 дол.
Пл. сен. д-р Юрій і Дарія Даревичі, Торонто, пл. сен. Надя Винницька, Монреаль, Петро Ліщинський, То-

ронто, пл. сен. Зенон Татарський, Торонто, пл. сен. Марія Павлишин, Торонто, Іван Махно, Гамільтон, Юрій Яськів, Торонто, пл. сен. Олександр Марченко, Торонто, пл. сен. Роман Бойко, Монреаль, Василь Габрович, Гамільтон, Ігор Томків, Торонто, пл. сен. Оріс Сінішин, Торонто, пл. сен. Богдан Олійник, Едмонтон.

По 1.50 дол.
Пл. сен. Михайло Паньків, Торонто, пл. сен. Василь і Віра Кунди, Едмонтон.

1 дол.
Пл. сен. Ігор Старак, Торонто.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ:

126.44 дол.
Крайова Пластова Старшина у Великобританії.

Від 13 лютого до 13 травня ц. р. склали на пресовий фонд "Пластового Шляху"

із США 37 датків	\$350.50
з Канади 23 датки	58.00
з Великобританії	126.44
Усі разом	\$534.94

Замість квітів на могили
Друзів ветеринарів
св. п.
д-ра ВОЛОДИМИРА КОРОЛЯ
і
д-ра ВОЛОДИМИРА ПОМІРКА
складаю \$13.00 на пресовий фонд
"Пластового Шляху"
д-р Б. ТОМАШЕК
Дешто, Н. П. В. Австралія

Справжньою людиною стає той, у душі кого виникають, утверджуються шляхетні бажання, ті прагнення, які стимулюють взгінки, збуджують ідеї й поведінку, в яких людина таки знову утверджується, в яких народжуються її нові прагнення. (Василь Сухомлинський)

ЗМІСТ

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ

Рік Жінки 1

МИ І НАШ НАРОД

Уляна Пелех: Опори духа в літературі сучасної України 5
Володимир Соханівський: Думки про почуття лояльності 13
Тоня Горохович: Григорій Сковорода — хто він у світлі сучасного персоналізму? 20

ПИТАННЯ ПЛАСТОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Василь Матіяш: Приклад — найкращий виховник 25
Роман Барановський: Політичне виховання в Пласті 30

З ПЛАСТОВОГО ЖИТТЯ

Поїздка Начального Пластуна до Австралії 33
Юрій Старосольський: До моїх Друзів Пластунів Австралії
Володимир Соханівський: "У власній справі" 34
О. Кузичин: ОПЛДМ і акція "Серце і книжка" 35

ОГЛЯДИ І ПОГЛЯДИ

Антін В. Івахнюк: "До чого ми доросли, те і створили" 37
Іван Дурбак: Пластові елементи в поезіях Зої Когут 44

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ В ДІАСПОРІ

Марко Горбач: Мої зустрічі, спостереження і думки 49

ДИСКУСИЙНИЙ ФОРУМ

Юрій Суховерський: Самовиховання і Пласт 53
Теодор Данилів: "Американська мова" в Пласті 59
ХІІ-ий Крайовий З'їзд Пласту у США 61
Замість квітів на могилу
Датки на пресфонд 63

УВАГА! ЗМІНА АДРЕСИ ПЛАСТОВОГО ВИДАВНИЦТВА

Повідомляємо, що з 3. 5. 1975 р. адреса редакції "Готуйсь" і "Пластового Шляху" та адміністрації цих журналів і "Юнака" така:

2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 1M8

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Ч. 2 (45)

ТОРОНТО

1975

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

PLASTOVY SHLIAKH

Видає Головна Пластова Булава

Виходить що три місяці

Квітень-червень 1975

Ч. 2 (45)

April-June 1975

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Plastovy Shliakh Magazine

2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 1M8

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Леонід Бачинський, Роксоляна Гарасимів, Ярослав Гарасимів, Тоня Городович, Теодор Данилів, Анна Коренець, Ольга Кузьмович, Іван Манастирський, Атанас Мілянчик, Лариса Онишкевич, Любомир Онишкевич, Петро Саварин, Володимир Соханівський, Омелян Тарнавський і Атанас Фіголь.

Мовний редактор: пл. сен. Іван Манастирський.

Мовний редактор з технічних причин не дістає всіх матеріалів до справлення і також не робить друкарської коректи.

ЗМІСТ

надрукований на 3-ій сторінці обкладинки.

Статті підписані прізвищем, псевдонімом або ініціалами автора висловлюють погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції чи пластового проводу. Редакція застерігає собі право справляти мову, як теж часом скорочувати незамовлені надіслані статті та відсилати авторам до зміни ті листи чи дописи, які — на думку редакції — могли б бути для когось образливі.

Річна передплата від 1 травня 1974 р.: США і Канада: \$8 00, Австралія: \$5.00 австр., Австрія: 100 шіл., Аргентина: 10 нових пезів, Бразилія: 200 кр., Бельгія: 150 бел. фр., Великобританія: 2.00 фунти, Німеччина: 12.50 нім. мар., Франція: 15 фр., Швейцарія: 15 шв. фр. Ціна одного числа у США і Канаді — \$2.00.

PLASTOVY SHLIAKH — a Ukrainian Quarterly Magazine,
published by PLAST — Ukrainian Youth Ass'n,
2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 1M8

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Торонто — Канада

Ч. 2 (45)

квітень-травень 1975

Редакційна стаття

РІК ЖІНКИ

Ніде у світовій літературі нема такого трагічного образу, що під іменами Катерини, Оксани, Соби, Марини, Наймизки, Сліпої, Відьми, Лілей, — підноситься нарешті до символу святої Богоматері Марії, що знесла найбільші страждання, і — вже в густо «українському стилі» — під тилом, «Сумуючи, у бур'яні умерла з голоду».

(Євген Сверстюк: На Свято жінки)

Сьогодні в Міжнародному Році Жінки, коли почався новий історичний етап світового жіночого руху (бо в цілому світі жінки об'єднано змагаються за зрівняння прав з чоловіками), коли різні народи відзначають цей рік різними виявами праці жінок у культурному житті своїх країн, приділяючи на це великі фонди з державних скарбниць, українського жіночого руху головна мета інша. Йому треба змагатись не за зрівняння у правах, чи за посилення творчої праці жінок у культурному житті країни, а боротися за найосновніші права жінки в Україні, як людини взагалі.

Тоді, коли жінок державних народів у цьому році нагороджують за їх осяги в різних ділянках життя, коли вони вишукують найменшу можливість використання Жіночого Року для досягнення повного зрівняння жінок з чоловіками, коли

для розгорнення активності жінок працюють уряди, спеціальні комісії — краєві, провінційні, льокальні, коли для цієї мети творяться об'єднання жінок різного соціального і родинного стану, різних рас і професій, Президія СКВУ, проголошуючи Рік Української Жінки, закликає українське громадянство:

- *віддати пошану піонерам українського жіночого руху, який уже 90 років з великим успіхом активізував, і активізує українок у всіх ділянках життя народу;*
- *у всіх громадських організаціях і установах відзначити важливий вклад праці українського жіноцтва в усі ділянки суспільного життя.*

У зверненні до самого жіноцтва СКВУ не натякає на проблеми, які турбують жінок інших країн. Бож для українки кожний рік упродовж історії нашого народу був її роком. Рівність з чоловіком з правіку в Україні була традицією. Коли чоловіки захищали країну перед численними навалами кочовиків, українка свідомо несла всі тягарі виховання дітей, охорони традицій, мови і всієї духової стійкості свого роду. Через це вона мусіла бути духово цільною і міцною.

Жіночі постаті у нашій літературі, починаючи від легендарної Малусі — матері Володимира Великого, згадуючи княгиню Ольгу, Анну, султанку Настю Лісовську, меценатку культури Єлисавету Гюлевичівну, а далі й жінок-кріпачок Марка Вовчка, її героїчну Марусю, постаті з творів Мирного, Коцюбинського, Грінченка, Нечуя Левицького, Уласа Самчука і майже кожного нашого письменника — всі жіночі постаті, хоча часто соціально прибиті, але які ж духово багаті.

У давніх греків і римлян образ леввиці символізував силу людини, яка прагне перемоги, у Франції юна, вродлива дівчина символізує волю, величчя постать жінки є символом свободи у США. Шевченко своїм генієм створив, виспівав символ України з жінки-покритки, матері зганьбленої насильством, але возобновленої у своїх стражданнях, у пісні, у творах народного мистецтва. Це не припадок, що є у нас неписьменна подолянка Явдоха Сивак, як це подає Є. Сверстюк, яка зберегла у пам'яті й проспівала для запису 1008 народних пісень, розповіла сотні казок, приказок та прислів'їв. Не припадок також і те, що в нашому народі народилася Леся Українка, така особлива

поетка світу, Ольга Кобилянська, Марія Заньковецька, Олена Теліга, Оксана Лятуринська, що стали символами народної шляхетності, що є у нас сучасні — Ліна Костенко, Ірина Жиленко, Світлана Йовенко, щораз нові й молодші Емми Фютерман, які нічого іншого не оспівують як тільки тугу за подвигом, за красою душі, за покращання долі свого народу.

Нічого дивного в тому, що СКВУ енергію сучасного жіночого руху також спрямовує на шлях служби народові, щоб:

- *охотити всіх українок організаціями,*
- *скріпити акцію оборони невинно засуджених і переслідуваних українських жінок в Україні, ССРСР і його сателітних країнах,*
- *взяти участь у міжнародніх акціях, організованих Об'єднаними Націями та окремими країнами, щоб повернути їх увагу до становища жінки в Україні, до становища українок до сучасних подій у світі, а зокрема в поневоленій Україні,*
- *посилити працю в українських родинях і громадах, щоб скріпити їхню відпорність на всі небезпеки, що загрожують українським родинам в діаспорі.*

У Році Жінки український жіночий рух має великі шанси й можливості, за невикористання яких він буде відповідалний перед історією. Безчисленні з'їзди, конференції, які відбуватимуться в різних державах, нам треба використати для з'ясування й оздоровлення стану жінки в ССРСР.

Рівноправність жінки в ССРСР, якою так гордяться уряд і його органи, — це модерне кріпацтво. Жінка зрівняна, але на роботах у колгоспах, при найважчих і найдешевших роботах в місті, найчастіше під наглядом чоловіків. В Україні багато вдів, неодружених матерів, хоч багато жінок не хочуть виконувати свого природженого покликання — материнства, бож брак для цього найконечніших умов (мешкання, матеріального забезпечення, психічних передумов). Жінці довелося ж пережити стільки лих: війни, революції, братовбивства, колективізації, голоду, людоїдства, окупацій, пожеж, вивозів, арештів і смерті в родинях, й не диво, що багато жінок бояться материнства. До всіх вичислених лих останньо долучилися ще п'янство і здеморалізованія чоловічого роду ідеєю "легкого хліба". Тому й замислюється вона — чи варто для сучасного світу народжувати дітей.

Як жеж говорити про рівноправність жінки у такій державі, як СРСР? Вона рівноправна, і її думки далекі від боротьби за права, бо вона шукає опори для себе, щоб витримати, не заломатись, перетримати лихоліття. Про це так багато говорять вістки про життя у концтаборах, про духову красу Ірини Калинець, Наді Світличної, Степанії Шабатури, Ірини Сенів, Оксани Попович і багатьох інших.

Є. Сверстюк, інтерпретуючи сентиментальний гімн матері “Пісню про рушничок” каже, що він є висловом комплексу вини синів перед українською матір’ю, що у пісні висловлена потреба їх витягнути матір із самого долу і поставити над усіма цінностями, у неї найрадше шукати порад, бож матір у добі ненависти, байдужості і недовір’я стала чи не єдиною особою і цінністю, гідною синівської любови й вірності.

Зайво пояснювати, що пластовий загаль повинен бути активним при всіх формах діяльності СКВУ й жіночих організацій у зв’язку з Роком Жінки. Живемо у ліберальній демократії, в якій щораз частіше проявляється надмір індивідуальної свободи. Він хоч веде до індивідуального розвитку людини, але часто доходить до самолюбного егоцентризму.

Український фемінізм завжди в минулому був вірний гаслові: **“Будь матір’ю в народі, — громадянкою в родині”**. Не захоплюймося безкритично гаслами тих жінок у боротьбі за саму рівноправність, які знають її вартість і які хочуть мати тільки права, а які не усвідомлюють, що права в’яжуться із обов’язками. Права без обов’язків вироджуються у свавілля.

Ідеї стають святими і непорушними не тоді, коли ми їх тільки зауважуємо, але тоді, коли вони живуть у живому трепеті думки й погугття, у прагненнях і вгінках. Коли ж цього нема, коли, сприймаючи ідеї, юнак не думає сам про себе, не переживає своїх вгінків, своєї поведінки як живого втілення ідей, твориться пуста душа, приналежність добра і зла у його поведінці. Тому якнайбільше вгінків, що їх спонукують шляхетні бажання, прямування юнака до морального ідеалу, — це одне із золотих правил виховання юнацтва. (Василь Сухомлинський)

Ми і наш народ

Уляна Пелех

ОПОРИ ДУХА В ЛІТЕРАТУРІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

(Доповідь виголошена для випускників курсів українознавства в Торонті)

“...неспокійна людина хапається клаптика теплої земі і високого неба, щоб відчутти точку опору, щоб знайти на мить саму себе і спробувати щось у собі досягнути”.

(Євген Сверстюк: Собор у ристованні)

Вислів “опори духу” ми взяли з книжки Євгена Сверстюка “Собор у ристованні”. Ті з вас, що читали чи в інший спосіб мали змогу познайомитися з проблематикою відомого твору Олеса Гончара “Собор”, знають, скільки пекучих питань, вселюдських і національних, порушив у романі автор. Твір цей вийшов уперше в журналі “Вітчизна” в Києві й наробив багато лиха авторові. Вийшло досі 7 видань цього твору. Це вказує на те, що це незвичайний твір. Дискусія, яка розгорілася довкола нього, виявила багато гарячих прихильників і противників “Собору”. Одні добачують у творі “большевицьку провокацію”, інші “буржуазний націоналізм”. Глибокий задум “Собору” розкриває критик Євген Сверстюк, пов’язуючи його проблематику із сьогодинішнім життям людства, а нашого народу зокрема. Критик остерігає, що сьогодні, як ніколи ще в історії, на кожному з нас лежить відповідальність за долю людства і свого народу. Людство у своєму технічному розвитку дійшло до відкриття сили в розбитому атомі. Від людей залежить, чи ця сила не буде використана на загибель землі. Народи із своїми урядами відповідальні за те, щоб у перегонах за здобуття земних багатств їхні військовики не використали атомової енергії, тобто кожний громадянин мусить почувати себе органічною часткою великого собору людської культури, хотіти тримати на собі його споруду. Тож вироблення власної

індивідуальності на те, щоб людство і народ мали опору для духового життя — це мета нашого життя.

Живемо в часі, коли довкола нас щораз більше безвідповідальних людей. Одні з них тримаються засади “моя хата скраю”, хай інші “щось роблять”; інші, безумні, можуть не завагатися і вхопитися нищівної сили.

Охоронити людину від заглади можуть тільки протилежні сили до зла, тобто любов до ближнього, до свого народу, відповідальність за спадщину, щоб її збагатити та передати наступним поколінням. Творцями культури є люди обдаровані різними талантами. Письменники й поети — це ті вибранці Божі, яким через талант відкриваються в найбільшій мірі болю та високі заповіді народу. Олесь Гончар своїм “Собором” розкриває велику гущу пекучих питань життя нашого народу. “Старий собор у риштованні” — каже Є. Сверстюк — “б’є на сполох німим щемом затоплених дзвонів”.

Головним героєм Гончарового твору є собор. Його будували козаки після зруйнування Січі, щоб залишити “горду пам’ять про себе”. Козаки у соборі передали своїм дітям “нетлінну частку” як “найвищу міру своєї духовості”. Довкола собору побудована акція твору. Він об’єднує людей, височить серед них та пригадує про любов, довір’я, красу, правду, добро, пошану до минулого — словом про істини, без яких людина не може почуватись щасливою. Ті люди в селі Зачіплянка, що любили собор і не дозволили його зруйнувати, бажали робити добро, щоб душа їх добре почувалася, щоб радів дух. Це Микола Баглай, Єлька, Чечіль, Ягор Катратий, Іван та Вірунька Баглаї, баба Шпачиха, пенсіонарі із заводу, Ізот Лобода — батько Володьки та загал населення Зачіплянки. Негативними персонажами у творі є Володька Лобода та інші сторожі державної адміністрації. Наслідком знищення основ давньої культури, пошкодження коріння її в Україні почала занепадати людська порядність, на якій тримається культура суспільства. Люди, тероризовані законами і карами, перестали боротися за правду, перестали самостійно думати про долю країни, бо їм ніколи не було відомо, як влада вирішує; постанови влади залежали від секретних вказівок партії. Населення покладалося на начальство і пристосовувалося до його нечесних вимог. Виробився в наслідок цього тип людини безвідповідальної, байдужої, кон’юнктуральної, у якої дух або дремає, або пускає

її плисти на сліпому кораблі життя над прірвою. Таким типом у “Соборі” є Володька Лобода, він поважився підступно посягнути на собор, хотів його зруйнувати чи перебудувати на торговицю. Люди, в яких живим було почуття справедливості, пошана до законів, любов до ближнього, прагнення краси і добра, не допустили до цього. Володька не встоявся перед силою людського духу.

Олесь Гончар своїм “Собором” дав сучасним українцям багато щаблів для злету духу вгору, для зміцнення сили випростатись людським хребтам. Єлька з “Собору” багато пережила, перестраждала, випростовуючи свій хребет, але зуміла знайти опору для своїх роздумів. Вона знайшла їх у соборі.

«Тільки вгорі, у висогині центрального купола було блакитно, як у небі, серед золотих зірок сяюго білів намальований голуб з розкинутими крилами»...

Єлька вистраждала для себе відкриття собору, він зміцнив її переконання, що цінності життя не у вигодах, що дає кар’єра, одруження чи то з бригадиром, чи з Володькою, але в тому, щоб залишитися чистою, охочою вчитися, пізнавати історію свого народу, шукати в його минулому духових цінностей. Вони допоможуть їй виробити в собі шляхетність через еволюцію здорового ядра моральності в почуттях і думках. Зустрівши Миколу Баглаю, вона пізнала, що варта шляхетності. Шляхетність прямує до мистецтва, нешляхетних людей вабить корито.

В образі Володьки Лободи автор віддзеркалив типового вихованця радянської системи в Україні. Не можна сказати, що він недоумок. Таким його ніхто не уважає. Він “не в ту сторону думає” — говорили про нього в селі. Його цінять на роботі, він навіть український патріот на свій лад. Бажаючи зруйнувати собор, він хотів на його місці збудувати молодецьке кафе в національному стилі, удекороване в стилі “Козак Мамай”. Володька комуніст, невтомний працівник і скромна людина, прагне родинного затишку, хоче одружитися з простою дівчиною без освіти Єлькою, він опікується своїм батьком, відвідує його в будинку металургів над чудовим берегом Дніпра. Але читач, не зважаючи на це, не відчуває до нього симпатії, бо він у ґрунті справи фальшива натура, він обманює весь час своїх співгромадян: на культурі він не розуміється, собор він хоче знищити потаємно, вкравши таблицю, то ро-

бити на ньому руштовання, прикидаючись, що немов би збирався собор відновлювати. Людям відомі всі ці затії, "потьомкінські риштовання", вони будять страх, багато вже соборів в Україні так зникло. Лобода багатьма прикметами нагадує позитивних героїв О. Корнійчука або Л. Дмитерка, у творах яких типи пласкі й однакові, але має він щось нове й особливе, він людина-функція, що немов робот не має людських критеріїв. Володька всі вартості вимірює по-своєму: Свята? — У нього багато проєктів: "День здорової тверезості", свято квітів, свято жнив. Радощі? — Можна побудувати кімнати щастя, нові обряди. Ні до чого він не ставиться з серцем. Батько в нього — далекий правнук козаків, якого він ніяк не розуміє. Він ні в що не вірить, слова "культура", "національна спадщина", "народні традиції" — все це порожня полова в його устах, тому й для батька він "свистун, який все просвистить".

Вчитуючись у текст "Собору", аналізуючи характери героїв твору, увійдемо в гущу життя сучасної України. У творі наголошені ось такі переважливі ідейні спрямування людського життя: 1) віра в легенду, бо вона підносить наш дух, тобто заперечення прагматизму, плекання духового життя, щоб відвернути від тваринного існування; 2) потреба творити культуру як "вічну" реальність, релігійні вірування, 3) у дбайливості про народ перевага плекання його духового життя, а не його фізичного існування за всяку ціну. Такі ідеали голосить Володька — браконьєр, що не потребує і не хоче легенди. Браконьєр хоче бути ситим, мати владу, він не знає минулого свого народу і не турбується його майбутнім.

Таких Володьків в Україні намножилося, і Сверстюк у своєму есеї розкриває, як лікар, страшну генезу їх появи в умовах "соціалістичної" системи. Твань буденщини життя вирвала з їхніх душ гуманні ідеали, безкорисну любов до істини і повагу до Бога; причину заниклу мови автор бачить у браку національного виховання, у керованому згори пляні інтернаціонального виховання; занепад чеснот стався через те, що люди живуть тепер в умовах, коли крадіж стає необхідною для прожитку. Сумління в людей притуплюється, бо влада заставляє людей робити злочини проти переконань (гуцули розбивають свою церкву), корінь родин, народу дичавіє, нидіє через систему праці у великих колгоспах чи фабриках, у яких людина є тільки малим гвинтиком у велетенських машинах. 3

універсального господаря вона стає бригадиром, дояркою, ланковою, трактористом.

Молодь, утікаючи з села, сподівається знайти вищий і кращий світ. Вона шукає тієї духовости, краси та ідеалів, за якими тужить її душа, але чи всі Єльки зустрічають Микол, що ту їх тугу заспокоюють? Що дали міста України цій молоді замість рідного кореня в селі? Що станеться з цією молоддю в містах? Вона неусвідомлено піддається "прогресивним процесам", асимілюється. А в "Соборі" Гончар намагає всі ці пекучі проблеми українського життя і дає їм проєкцію. Ось як Є. Сверстюк пояснює ідейний задум "Собору": "Йдеться про те, чи наші діти пристосуються до стилю чисто споживацького і хамського ставлення до природи, до людини, до батьків, до духової і матеріальної культури, — чи за нашою діяльною допомогою та живим прикладом вироблять у собі імунітет проти цієї найстрашнішої холери — духового розпаду і деградації. Від визначального типу людини залежить творчий дух суспільства і його шанси в нинішньому світі". Сверстюк уважає, що "Собор" — це літературна спроба реставрувати справедливість, свободу вислову громадської думки. У романі порушено багато інших болячок життя нашого народу. Каже старий пенсіонер Нечуйвітер: "...лів України пустили на дно, думали море збудувати, а збудували болото? Гниллю цвіте, на всю Україну смердить!" Старий пенсіонер має тут на увазі Кахівське штучне море й безвідповідальність влади. Чому допускають такі страшні помилки? Причина: плян подає партія, його приймають висококваліфіковані мікролюди насліпо, бо нічого критикувати не можливо, публічної opinio не має, державі потрібні слухняні виконавці, гвинтики, а не мислячі люди. Такі люди не є опорою для держави, бо вони бояться відповідальности, вони відчужені від свого народу, байдужіють до його долі, перекладають відповідальність на всемогутчу партію.

Опорою духа в "Соборі" став також цілий ряд проблем, що їх автор витягнув із щоденного життя і мав відвагу назвати: проблема прісної води у зв'язку з розвитком промисловости, загальне затруєння повітря і землі через безперервне зачистення їх відходами з фабрик, збереження природи, лісів, охорона тварин і рослин, збереження землі від ерозії і засолення, здоров'я нового покоління (багато калік через алкоголізм батьків), освіта — перегляд зформалізованого навчання,

виховання чеснот, ідеалів і вірування (молодь притуплена, духово занедбана через індоктринацію), усунення з керівних робіт догматиків (вони спинюють вияви людської енергії), врешті Микола Баглай, якого автор бачить як нову людину, що мужньо і з самопопсятою готова шукати виходу з того стану, що його усвідомляють тільки в наукових лабораторіях фахівці. У СРСР багато говорили про пляни, але не було мови про честь, виховання базувалося на догматах ненависти, на забріханості про успіхи, на бракові відваги шукати й бачити неуспіхи. Сучасний світ стоїть над прірвою. Щоб оминути її, кожний народ мусить стати на шлях духової єдності всього людства, виплекавши найвищі людські гуманні цінності та моральний авторитет. Тільки такі народи можуть прислужитись міжнародному об'єднанню людей, не зважаючи на національність, раси і вірування. Тільки під знаменником людської моралі можемо думати про краще майбутнє. Починати треба від кожної окремої людини. Собор — символ нашого поривання в небо. Це опора для духа кожної людини.

Ми доцільно присвятили творові Гончара так багато місця, бо в ньому порушені повністю гостроактуальні проблеми життя нашого народу. Інші автори — прозаїки, як Володимир Дрозд ("Канастрофа"), Олесь Лупій ("Грань"), Євген Гуцало ("Запах кропу"), Роман Іваничук ("Мальви"), Станіслав Тельнюк ("Грає синє море"), Сергій Плачинда і Юрій Колісниченко ("Неопалима купина"), Іван Білик ("Меч Арея"), Олесь Бердник ("Зоряний Корсар"), Борис Антоненко-Давидович ("За ширмою", "Слово матері"), Іван Чандей ("Березневий сніг"), Павло Загребельний ("Диво"), Володимир Заремба ("Іван Манджура"). Кожний з них змальовує постаті, які знайшли опори духу в одній чи другій вартості, згадуваній у "Соборі".

У кожному з тут зазначених творів та в багатьох інших, навіть у тих, що засмічені половою пропаганди, знайдемо життєдайні зерна, що їх шукає і знаходить читач, спрагнений подуву весняного вітру.

"З сердечного, любовного сполучення всіх його (життя) явищ" складається краса — сказав О. Довженко, пояснюючи свій сон у щоденнику. Коли література 20 років, здавалося, заморозилась під льодом сталінізму, не думали ті, що лишилися живі з того покоління, що в українській поезії ще колись настане весна. А її створили шестидесятники, продовжують семидесятники.

Тоді, коли Довженко записав свій сон, народилася Світлана Йовенко. У поезії "Хмари" пише 16-річна поетка, що дивлячись на вечірнє небо, вона бачила на синьому озері білі лілеї. А ті лілеї були свідками того, як "земля в чорній одежі смутку" була і як "чорні світанки смертників" покривали землю. Тому в неї "неспокій і нескореність", а в серці "колір непослуху кипить", бо небо бачило і пам'ятає все страшне, що коїлось на українській землі. Світлана оберігає свої юні почування:

*Безсмертні мої лілеї
Ви не повинні багити
Землю в концитаборах!*

Старша від Світлани Ірина Жиленко багатою і точною метафорою передає ситуацію, в якій доводиться творити поетам в Україні. Вона йде "навантажена запахом трав, ніжністю квіття і тривогою віку", живе в тривозі і стражданні. Даючи образ безлистого клена, що стоїть край дороги у грудні, вона має на увазі себе та інших поетів, що наражені на завії і морози.

Обидві поетки — це учениці Ліни Костенко. Ще 1957 року Л. Костенко написала "Проміння землі". Дала образ промінючої жінки — землі, яка зазнала стільки катастроф. Силу свою бере з нутра, з якоїсь містичної глибини. Жінка, не зважаючи на все, сповнена лагідности, світла, чутлива до страждань інших. "Плакали сині очі, плакали сірі очі, плакали чорні очі. І всі — мої". Такий тон подала Ліна своїм сучасникам — пошана до життя, людини, вказівка на завдання поета — відродити основні вартості людяности. А як життя зачепиться за трагічний вир, то радить: "...зачепившись на мілкому, то краще потонути на глибшому". Вона не тільки зберегла свій талант, не потонула своїм світосприйманням, але й не піддалася моді й не надщербила своєї поетичної форми "модернізмами немистецького мистецтва", як висловився Ю. Лавріненко. Вона щаслива від того, що переживає "приплив снаги дивовижної".

Святкування 100-річчя смерті Шевченка 1961 року відбулося за перевороту в літературі. Несподівано прийшли на допомогу Ліні: Іван Драч, Микола Вінграновський, Віталій Коротич, Василь Симоненко, Володимир Лучук, Анатолій Таран, Євген Гуцало — поети; критики: Іван Дзюба, Іван Світличний,

Євген Сверстюк, Ніна Кузякіна, В. Іванисенко, пізніше — Л. Танюк, Маргарита Малиновська.

М. Вінграновський почувається винним, що з'явилися вони пізно, але зродили їх "худенькі матері в саду порубанім".

Богдан Кравців в антології "Шістдесят поетів шістдесятих років" слушно спростував поширене враження, нібито плеяда "шестидесятників" — це нечисленна група якого десятка поетів, прозаїків і критиків. За радянськими джерелами Кравців подає цифру генерації шестидесятників між 400 і 500. Це не тільки великий рух молоді — adeptів літератури, але й це хвиля епохи, відродження, поетична весна.

Драчеві поеми "Ніж у сонці" і "Смерть Шевченка" стали програмовими для тих поетів, що схильні до драматичної поезії. Поетки пишуть про весну, воскресіння, а Вінграновський, Драч, Симоненко, Таран змальовують громовицю, що має освіжити атмосферу. У Є. Гуцала, В. Коротича спокійний філософський роздум, що не чути в ньому фальшивих нот. В осередку шестидесятників, спільне для них усіх — відношення до людини і мистецтва слова. Людина із святим правом на гідність і свободу, як любляче живе серце.

*Ти знаєш, що ти людина?
Ти знаєш про це, чи ні?
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні!*

Це Симоненкове пригадування — лік на страшну недугу 20 віку, на знелюднення людини. З цього почуття пошани до людини у шестидесятників іде їхній український патріотизм, незатьмарений злістю, меншевартістю, без шовінізму, бо ця любов іде від проміння землі й людини України. Патріотизм органічний із праджерел людської культури та всього божественного світу.

Усі — ідея, краса думок і форми сучасних поетів, письменників і критиків — це опори духа для всього народу. Без них не можна думати про майбутнє. За втримання їх у народі дехто з них платить стражданнями, життям. Злочином нашим було б, якби ми тут цих опорів не завважували, не знали та з них не користали. Тому й сьогоднішня лекція для вас — важлива справа.

Володимир Соханівський

ДУМКИ ПРО ПОЧУТТЯ ЛЬОЯЛЬНОСТІ

Живемо сьогодні в дуже дивних, неясних, непевних, тривожних і повних визову часах, коли то певні давні й випробувані життям стовпи й принципи, на яких будувалися в минулому родини, спільноти, нації, держави чи навіть імперії — перестають бути принципами і сильними фундаментами, коли їх сутність чи значення змінюється, опрокидується, перекручується чи надається їм іншого значення. У крайньому випадку над ними ставлять знак запиту. До цих принципів сьогодні сміливо можна зарахувати суть і тямку давнього слова **льо-яльність**. Можна спостерігати, що в літературі є натяки про льо-яльність ще в 15-му столітті, а впродовж історії воно мало різні значення. Проте в основному воно висловлювало готовість і посвяту для людини, дотримування обіту-присяги, напр., подружжя вірність, вірність працедавцеві, провідникові, монархові, конституції, Церкві й Богові.

Після Великої французької революції тямка льо-яльності набрала іншого значення, тобто не персональної льо-яльності, а вірності ідеї, державі, певним системам і людству взагалі. Для лібералів це були, напр., воля, боротьба за визволення. Їм персональна льо-яльність (у відрізненні до ідеї чи спільноти) означала заперечення всякої свободи й рівності взагалі. Зате консервати пропагували льо-яльність до своєї родини, села, парохії, професії, які за чергою мали б забезпечити індивідуальну свободу навіть у демократичній державі, де інколи більшість може занадто маніпулювати меншістю. У практиці, однак, тямка льо-яльності має в собі дещо з одного і другого.

Тепер льо-яльність представляє собою прецікаву суспільну чесноту, людську вартість, життєвий концепт і дороговказ, без якого свідомій людині було б тяжко жити. Без відчуття, розуміння і практикування певного роду льо-яльності повна або т. зв. ціла людина не змогла б бути цілою і щасливою. Вона була б немов сирота. Розумна людина відчуває льо-яльність своїм серцем і виявляє у практичному житті певні людські прив'язання чи посвяту якійсь ідеї, справі, приятелеві в потребі тощо. "Свій за своїм як не заплаче, то бодай скривиться", каже народня мудрість. Відчуття льо-яльності інколи

допомагає людині неodobачити чи умовно зменшити якесь не-
домагання, помилку чи свідому невдачу якоїсь особи, спіль-
ноти, провідника, інституції, беручи до уваги стан чи диспо-
зицію, ситуацію, напругу, обставини чи інші чинники в даний
час. Це в першу чергу накладає почуття більшої відповідаль-
ности на особу, провідника чи інституцію у відплату за лья-
альність собі довірених. У випадку надужиття довір'я лья-
альність може зменшитися, а то й зникнути, бо вияв льяальности
не є сліпим невільництвом, а почесним, добровільним духовим
актом. Вона є внутрішньою потребою посвяти, висловом до-
вір'я і конкретної праці, чинником почуття людської гідности.
Льяальність — це не тільки емоція, вона — це також інтелек-
туальна, етична вартість, бо вказує на добро і зло, визначає,
кому і в що вірити, яку ідею чи ідеологію взяти за свою, як і
чому за неї змагатись, посвячуватись і навіть згинутися, коли
прийде потреба. Вона є інтелектуальною проблемою також то-
му, що звичайно існує вибір об'єкту льяальности.

У нашому часі завважуємо, що існують льяальності не-
чесні, фальшиві, а то й кримінальні, за них людину можуть
покарати смертю. З нюрнберзького процесу пам'ятаємо, що
лідерам нацистської Німеччини не допомогло виправдування за
злочини над людиною і народами традиційною льяальністю їх-
ньому фюрерові чи партії. У Бога надія, що зближається той
час, коли й кремлівським провідникам прийдеться відповідати
за їхні злочини над нашим та іншими народами. Їм також не
поможє покликуватися на льяальність чи наказ партії Леніна,
Сталіна й інших “вождів”. Сьогодні завважуємо так багато
сміливих, гідних, страждаючих одиниць у боротьбі за ту дав-
ню людську льяальність вищої, етичної якості, за принципи,
які дав нам сам Христос.

З легкістю можна завважити навіть матеріальну користь
справжньої національної льяальности народу в критичному
часі, чи хоч би працівників доброї інституції. Для прикладу
— Україна, яка була колись шпихліром Європи, сьогодні в
окупованій комуністичною Росією СРСР мусить чекати на
хліб з інших, т. зв. капіталістичних, але вільних країн. Чи ж
“вожді” СРСР й інших комуністичних країн настільки тупі,
що не можуть зрозуміти, що в їхніх “найдемократичніших”
країнах “щось не грає”? Бо навіть такий надмірно вивищува-
ний “старший брат”, т. зв. “русский человек”, також потребує

вільного і свіжого повітря, бо ж він більше, ніж хто інший,
схильний скрутити голову таки своєму російському цареві чи
вождеві, так само, як царі й “вожді” робили це йому.

Льяальність двоторова, у двох напрямках. За льяальність
платиться льяальністю, за працю — працею, за правду — прав-
дою, за свободу — свободою. Затяжко платити за наругу,
знуцання, використання, злочини, неволю людською лья-
альністю. Масові переходи цілих дивізій червоноармійців під
час 2-ої світової війни на бік ворога — цьому доказ.

Сьогодні помітні певні труднощі з льяальністю в США
під час т. зв. В'єтконської війни. Не можна та-
кож не завважити в римокатолицькій пресі деяку критичну
аналізу Римської Церкви, курії і навіть голови її — папи рим-
ського. Критика ця рішуча, речева і передусім культурна. Ви-
глядає, що немає нічого на світі, чого б проникливий людський
розум не оминув. Звичайно все це робиться в ім'я прогресу,
справжніх людських чеснот і потреб, правди й загального
добра.

А як же виглядає проблема льяальности в нас, українців?
Мабуть, вона в нас ще “не набула повного громадянства” і не
є складовою частиною наших почувань і думок. Це ж надто
добре відоме, що справжня, чесна, етична людська і націо-
нальна льяальність — принциповий елемент у культурі зрілої
нації. Вона є тим цементом, що зцементовує, зв'язує і тримає
народ як одну суцільну одиницю людства. Льяальність є це-
ментом, яким заливається певні щілини, проломи, випуклини
в національному моноліті. Це не гетто чи мур з колючими дро-
тами і злими псами чи такими ж сторожами, які не впуска-
ють і не випускають нікого. Льяальність — це вислідна віль-
ного добровільного зв'язку свободних людей з почуттям від-
повідальности й посвяти, які послідовно і впевнено перема-
гають труднощі і дружньо, ентузіастично прямують до краси,
правди, поступу й перемоги. Льяальність у дійсності — це
патріотизм, що про нього один оратор 19-го сторіччя сказав
так: “Це майже універсальний інстинкт — почуття, задля яко-
го більше людей віддали своє життя, ніж за інші справи, і задля
якого нараховують більше мучеників, ніж за саму релігію. Пат-
ріотизм створив більше великих і славних діл героїчної бра-
вурности і самовідреченої посвяти; він інспірував мистецтво,
стимулював літературу, поширював науку, піклувався свобо-

дою і промощував шлях культури". У давнину у Франції "патріота" ототожнювано з "громадянином"; згодом додали "добрий громадянин" — любитель своєї батьківщини, а патріотизм однозначний був з вірою, бажанням добра і діяльністю для батьківщини і з почуттям колективної співвідповідальності за її долю. Це Франкове "на тобі мільйонів стан стоїть". Це також релігійне поняття: "Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного". Митрополит Андрей Шептицький писав про це так: "Християнин має любити всіх людей... Однак це зовсім не перешкоджає йому найпершою любов'ю любити свою батьківщину. І як любов до ближнього не суперечить любові родини, так теж не стоїть на перешкоді любові до батьківщини. Християнин може і повинен бути патріотом. Але його патріотизм не сміє бути джерелом ненависті! Те, що виглядало б на патріотизм, а на ділі було б ненавистю або суперечило б вірі, не є справжнім патріотизмом".

Патріотизм — це таке гарне і шляхетне людське почуття; і різниться воно від шовінізму тим, що шовінізм — це сліпе, голословними фразами висловлене патріотичне почуття, ізольоване від інших етично-моральних людських вартостей, яке спонукує мислити про незвичайну, неоправдану вищість власної країни. Це гітлерівські "юберменш" (надлюдина) і "Дойчлянд юбер аллес" (Німеччина понад усе), чи московський "старший брат". Отже справжній патріотизм цінять високо культурні народи, бо вони знають, що людина-патріот оцінює патріотизм інших людей, до патріотів мають довір'я, бо бачать, що дана людина співпрацює, дає конкретний вклад своєї праці для громади. Повищі речі не нові. Їхні джерела знаходимо в Біблії, старовинній Греції, Римі, їх практикують усі культурні народи світу так само, як плекають свободу, правду, справедливість, людяність, гідність одиниці, свободу вислову і релігії тощо. Дивуємось, як можуть ще сьогодні існувати світові потуги й держави, де всі ці вартості так по-тваринному знівечені.

Проблема лояльності чи лояльностей свідомого українця самозрозуміла, проте для багатьох вона трохи скомплікована і, можливо, трудна. У мене немає жадного сумніву щодо лояльності свідомого українця до надрядного поняття України як ідеї, символу і держави. Так мислить наш здоровий загаль. Так мислить і практикує наше свідоме молоде покоління. Але тому, що Україна сьогодні ще не є вільною дер-

жавою, а до того ми живемо за певними зрізничкованими уподобаннями чи концепціями у групах, організаціях, партіях тощо, то для багатьох проблема лояльності стає неокресленою точно, невиразною й імлістою. Кожна партія підкреслює й звеличує своїх героїв, своїх провідників, свою ідеологію і свої засоби досягання свого ідеалу, зменшуючи при тому (можливо, навіть підсвідомо) справжні досяги людей іншої групи чи партії, бож інколи так тяжко бути об'єктивним і всебічним. Це можна легко помітити навіть на всенародних чи соборницьких святкуваннях, коли виступає партійно дуже заангажована людина. Її не оцінюють уповні люди з інших угруповань. Це сумний факт. Проте, помітне, що здоровий загаль українства прагне мати атворитетний всенародний провід чи інституцію, до якої можна б мати абсолютне довір'я, і бажає виявити йому свою повну, щирі і непофальшовану лояльність. Доказом цього був факт демократичного вибору голови президії сьогоднішнього СКВУ, старшої досвідченої людини — о. д-ра Василя Кушніра.

Пласт дав СКВУ свою частку, — у Президії є трьох активних сеньйорів (о. митрат д-р В. Кушнір, мгр. М. Плав'юк і проф. д-р Ю. Даревич).

Українська спільнота в Канаді сприйняла щиро склад Президії СКВУ. В практиці виявляє свою лояльність і співпрацю. Зате в інших країнах, от хоч би США, подібного вияву не завважуємо. Чому це так? Це варто було б прослідити.

Починаючи тепер низу, можна сміливо та з удоволенням ствердити ту глибоку, традиційну лояльність і посвяту українців для своїх родин, бо вони справді — найсуттєвіша клітина спільноти. Про красу, велич, важливість і одночасно труднощі родини в сьогоднішніх модерних часах зайво говорити. Але ми також знаємо, як деякі наші родини своєю внутрішньою лояльністю, взаємною співпрацею, посвятою зуміли піднести свій рівень і дати солідний вклад у життя всієї нашої спільноти, напр., у мистецтві, науці, духовному покликанні, фінансових жертвах. Іншою, так би мовити, природною лояльністю у нашій громаді є прив'язання до своєї парафії і до духовенства. З парафією ми так глибоко зв'язані майже цілим нашим життям: христинами, першим св. причастям, науками, освітою і просвітою, вихованням, українознавством, шлюбом, громадським життям, останніми св. тайнами і смер-

тю. Коли б тут наша льояльність і прив'язання заломилися, ми як спільнота пропали б!

Та тут також інколи знаходяться “злі духи”, які підшептують про різні недомагання, роблять правдиві й неправдиві закиди, не маючи подостатком людської сміливості, щоб їх точно перевірити і не ширити баламутства. Подібно мається справа з нашими єпископами і митрополитами аж до верховної митрополії чи пак патріархату. Виглядає, що в нас немає глибокої і переконливої льояльності, бо інколи навіть надуманий і фальшивий підшепт чи інший провокаторський крок спричинює “бучу” на низах проти всіх і вся. Низи виявляють і виявлятимуть пошанівок, льояльність і жертовність усього духовенству і всій ерархії від єпископів аж до Верховного Архiepіскопа включно і сподіваються також пошанівку, льояльності, вирозуміння, доброти, Божої братньої любови згори вниз аж до найменшого мирянина включно. Коли архієпископ Макаріос повернувся недавно на Кіпр і благословив свій народ, він в ім'я Боже простив гріхи і зневаги навіть тим своїм землякам, які хотіли його вбити і зруйнували його президентську палату. Це бачив на телевізії весь світ. Виглядає, що нам це треба багато Божої Мудрости і допомоги, щоб таке могло статися в нас, а до цього нам треба дійти конечно, бо брак того викликає в народі зневіру. Наші люди це так боляче переживають, коли бачать, що свої своїх розкладають, зневажають, ділять, проклинають, оскаржують...

Як українець-католик не беруся аналізувати проблеми льояльності голові вселенської Католицької Церкви, бо про якісь офіційні зміни в цьому напрямі я не чув і не бачив жадних документів нашої найвищої церковної ерархії. Зате ми маємо моральне право критикувати римську курію чи інші інституції, вимагати, впливати на покращання наших прав, бо так роблять і латиняни. Критика повинна бути суттєва, базована на фактах і правді, культурна. Ми повинні мати на увазі, що тепер діє єкуменічний рух для об'єднання всіх церков світу. Тому найвищий час, щоб і ми його почали між собою. Мене інколи дивує, що коли наші молодечі організації можуть мати світовий провід, от хоч би наш Пласт, коли ми здібні мати СКВУ, Світову Наукову Раду, коли наші протестанти мають світове об'єднання, жіночі організації Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій, то я не розумію, чому не може

існувати не тільки номінальний, а таки справжній, щирий, невимушений, діючий і практикований патріархальний провід УКЦ. Подібно мається справа з православними українцями. Ми знаємо, що на ділі не існує одна, а більше окремих українських Православних Церков. Бо скільки разів у розмові з прихильними нам чужинцями ми чули: “Ми не можемо брати вас поважно, бо ви такі поділені, стільки у вас непорозумінь”. На це є природні й оправдані причини. Навіть у нашому особистому житті нам не раз приходилося змінювати нашу думку, розваживши глибше і спокійніше певну проблему. Це ж людська річ помилятися, і треба власне міцного хребта, розуму і сміливості, щоб признатися до помилки і признати рацію противникові. Це так часто трапляється в демократичному світі. У розсудливих людей у критичних моментах щодо льояльності існує принцип пріоритету. Це ж існують вищі і важливіші, суттєвіші вартості і менше важливі. У спокої і нормальних розмислах, дискусіях, нарадах їх можна легко віднайти. Це ж не є нельояльність дати під дискусію чи сумнів навіть найвищі принципи. У житті ми бачимо, що інколи надмірною сліпою льояльністю можна знищити самий її об'єкт більше і сильніше, ніж тоді, коли маємо сміливість висловити наші думки і сумніви. Це мені виглядає навіть нечесно притакувати тому, у що людина глибоко і щиро не вірить чи в чому сумнівається. Коли б більше людей рішучіше про це мислили і відповідно діяли, то всякий сталінізм, комунізм і нацизм були б здушені в зародку.

Льояльність — переважлива проблема, небуденна вартість. Про її суть треба і нам розважати, про її актуальність у нашому пластовому і громадському житті багато знати.

Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не тільки слова, їх сполучення та видозміни, а й безліз понять, поглядів на реліг, велику кількість думок, погуттів, художніх образів, логіку й філософію мови, — засвоює легко і швидко, за два-три роки стільки, що й половини того не може засвоїти за двадцять років старанного й методичного навчання. Такий є цей великий народний педагог — рідне слово! (Костянтин Ушинський)

Тоня Горохович

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА — ХТО ВІН У СВІТЛІ СУЧАСНОГО ПЕРСОНАЛІЗМУ?

З метою відповісти на поставлене питання Український Вільний Університет провів з нагоди святкування 250-річчя народження Григорія Сковороди в 1972 році акцію популяризації філософії нашого “першого розуму” серед чужинців і українського громадянства. З цією метою відбулося 13 вечорів з більш як 20 доповідями на французьких, німецьких і австрійських університетах. У викладах, крім українських учених, брали також участь: французький славіст П'єр Паскаль, німецькі професори Г. Штадтміллер і Г. Фелькль і ватиканський прорунцій у Багдаді, теолог Жан Рюп. Для українського громадянства США і Канади Олександр Кульчицький — декан факультету філософії і психології УВУ, відомий науковець-психолог, автор багатьох праць, мав три доповіді:

Чинники формації української людини в діяспорі й на батьківщині.

Місце філософичної антропології в духовості й культурі українського народу.

Григорій Сковорода як провісник сучасного персоналізму.

Їх спільною темою була проблематика обнови сучасної людини. Перша тема торкається зокрема українців у діяспорі. Треба з признанням оцінити працю УВУ і проф. О. Кульчицького зокрема, бо ж потреба наукових основ для практичної діяльності в ділянці українського виховання гостро актуальна. Проблематика філософичної антропології, тобто проблема людини й перспективи її перетворення, зовсім нова в системі української культури. Її опрацьовує О. Кульчицький, бо, як він висловлюється за філософом Дільтаєм, це філософське знання — “невід'ємний складник усякої національної культури, яка претендує на якусь повноту”. Актуальність третьої теми в тому, що філософія Сковороди може відіграти величезну роль при визначенні концепції української людини в діяспорі, де нам доводиться боротися з такою навалою різних негативних впливів на виховання молодого покоління. Величезне значення має вивчення філософії Сковороди також і для України, для філософів-персоналістів, сучасних “лікарів” знеосібленої людини, які шукають ліку на кризу сучасної людини.

В Україні, де така зневага до особистості людини, де людина така потоптана терором режиму, вона зійшла до ролі слухняного “гвинтика” в машині. Валентин Мороз ще в часі свого першого покарання писав до дружини із заслання:

Саме тепер цікавлюся проблемою особовости. Стверджую, що вона є одним із головних чинників розвитку людської істоти. Мертва природа — це одностайність, відсутність індивідуальности. Щойно із живою істотою появляється індивідуальність, але ж тільки у фізичному розумінні цього слова. Бож у духовій площині мавпа не відрізняється від іншої мавпи. Людська істота зродилася з неподібности, з духа, з появи власного духового світу, своєрідного і нестандартизованого.

Діяльність УВУ щодо популяризації філософії Сковороди охопила багато місцевостей: Мюнхен, Штутгарт, Відень, Зальцбург, Інсбрук, Париж, Ліль, Філядельфія, Нью-Йорк, Чикаго, Вашингтон, Ньюарк, Ньюбрансвік, Торонто. У висліді в липні 1973 р. відбулося в Мюнхені спільне засідання професури УВУ з мюнхенським відділом Філософичного Товариства ім. Канта, на якому остаточно викрастилізувався погляд на Сковороду як на філософа себепізнання, тобто як на провісника сучасного персоналізму з його наголошуванням цінности особи, її еволюційного розвитку у прямунанні до ідеалів добра, краси, правди і святости.

У великій мірі спопуляризував філософію Сковороди Дмитро Чижевський своєю монографією про філософа. Монографія викликала питання: “Ким був, є і може бути у світлі психології і філософії Григорій Сковорода?” Про Сковороду висловились учені як про психолога, теолога, містика п'яного Богом, архетипа українського “невідомого”. Сам Чижевський, відповідаючи на питання “Хто Сковорода?”, ствердив, що наш філософ наголосив імперативний наказ “Пізнай себе!”, спертій на філософії себепізнання і персоналізму, тобто філософських теорій, які шукають відповіді на вічне питання: “Чим є, була і буде людина?”

О. Кульчицький своїми 26 викладами оформив концепцію філософії Сковороди як провісника сучасного персоналізму. “Кант, — каже О. Кульчицький, — розрізняє свободну людину, “людину в собі” — “нуменон” і людину “феномен”. Перша (“нуменон”) встановлює у своїй свободі етичні норми для людини “феномену”. У зв'язку з цим цікаво простежити погляди Сковороди і теорії сучасних персоналістів.

Француз Емануїл Муньє розрізняє ідеї: себетворення (autocreation), взаємнення з іншими особами (communication) і приєднання до свобідно самообраних вартостей (adhesion aux valeurs). Німецький персоналіст Вільям Штерн дивиться на психіку людини як на шарову структуру “серця всеневтишних бажань і жадоб” і “вищого серця унапрямяючих ідей-норм справді людської поведінки”.

Усі ці поняття є в центрі уваги Сковороди. Він кинув гасло “Пізнай себе!” (у творі “Нарциз”). Себепізнання — невичерпна вартість у формуванні особовості. Себесвідомість відкриває наявність істоти. Пошана самого себе, дбайливість про розвиток своєї духовості веде до вищої форми особи — до особовості, яка має своєрідне відношення до людських ідеалів добра, краси правди і святости.

Гете сказав “Будь людиною!”, а Сковорода додав до цього суттєве: “Допоможи іншим стати тими, ким вони могли б стати!” Це другий постулат персоналізму, “взаємнення з іншими особами” Муньє. У Сковороди можемо доглянути його своєрідну педагогіку. Він уважав необхідним узгіднювати свої особисті потреби з соціальними; уважав себе “точилом людських душ”, щоб вони стали вповні придатні для співжиття у спільноті. Войовник, на думку Сковороди, коли він вродився з наставленням боронити слабших, повинен бути відважним і не боятися смерті, бо інакше вмиратиме духово. Відібрати душі її вроджену чинність там само, як і носити тіло, а не допомогти душі проявитися. Багато вчених — на думку Сковороди — повинні б бути послугачами, судді — орачами, військові начальники — пастухами.

У житті людини найважливіше — іти за вродженими здібностями (“сродностями”), бо це веде до “блаженної щасливості”, тобто до здійснення духового призначення людини. Для творчої продуктивності людини велику вагу має психічна динаміка, тобто ентузіязм. “Сродність”, ентузіязм і “блаженна щасливість” поєднані.

Заклик Сковороди: “Хочеш царювати, серце май царське!” має на увазі великі вимоги до духових вартостей провідників у народі. Ці вимоги стосуються і виховників. Виховник, коли він уродився із здібностями співдіяти себетворенням із творенням інших особовостей, повинен постійно дбати про свою людську якість. Пізнання себе, згідно з принципом Ско-

вороди, веде до залюблення у свою ідеальну уявну постать, а з тим заставляє засвоювати вартості. Таким чином себепізнання — це поборення “серця провалля”, тобто використання самих гонів для збагачення духових вартостей, перетворення гонів у шляхетні почування. Це можливе тоді, коли органічні сили служать психічним, а ці духовим. “Сродність” Сковороди — це вроджена настанова людини на вартості, на якість людини. Визначенням “Серця небосхилу” Сковорода дає сучасне визначення особовості, яке бере до уваги не тільки біотичні потреби, але зокрема духові — релігію, естетику, соціальні ідеали, підкреслює активну настанову людини творити себе, зглиблювати себе. Себетворення може відбуватися тільки тоді, коли людина постійно вдосконалюється, “приєднує себе до духових вартостей”, тобто тоді, коли здійснює третій постулат персоналізму Муньє. У філософії Сковороди не тільки постуляти персоналізму, але й теорії Штерна про шарову структуру людської психіки, про “духові структури” Шпенглера; професор теології Петро Біланюк, перекладаючи мову Сковороди про “серце небосхилу” на мову теології, бачить у християнському пониженні себе, через покору, сквородинську вимогу побільшення своїх вартостей.

У творчості Сковороди невичерпна криниця думок. Він на ціле сторіччя випередив екзистенціалістів, у його творах знаходимо екзегезу Святого Письма. Сковорода увібрав у свою філософію про самодосконалення усе, що йому відповідало з минулих філософських теорій, але й передбачив багато сучасних — розглядав Шеллерову теорію про сублімацію, передбачив загрозу сьогодишнього технологізму. вказував на необхідність переваги спіритуалізму над матеріалізмом у житті людей. Його, як і інших людей великого розуму, займала “одисея” людського духа, він і своїм життям реалізував її. Обдарований великим серцем, був “точилом” людських душ. Філософія Сковороди служила і служить поступові української людини. У минулому з філософії Сковороди користали численні українські духові провідники. Тепер проф. О. Кульчицький інтенсивно працює в УВУ, щоб людську думку, а зокрема філософію Сковороди, поставити в якнайбільшій мірі на службу людству, духові, а не використання її на далекі від ідеалу добра нищівні відкриття.

Погляди Сковороди на цінність особи, на необхідність “віднайдення себе”, щоб бути щасливим, на постійне вдосконалювання своєї особовості у прямуюванні до “найвищого добра” — все це сучасні психологи й філософи вбирають у наукові тямки-теорії. Себепізнання Сковороди — це філософія життя, яка не уточнювала тямок стисло науково. Сковороді бракувало окресленої методи інтерпретації філософських тямок, які служать потребам життя. Сковорода послуговувався казками, символами і ними інтерпретував усі процеси себепізнання. Символи куди більше вникають у дійсність, ніж тямки, бо перші спонукають до думання, а другі заспокоюють одним оформленням думки. Символ висловлює думку багатше, а тямка стисліше.

Філософія Сковороди і сучасний персоналізм у повній згоді із ставленням християнства до людини, до оновлення її, до потреби вивчати її духове життя (а не тільки фізіологічне, психологічне, ментальне і соціальне).

Як вражають нас оці думки Сковороди з 1789 року, неначе писав їх сучасник:

Я сам дуже часто дивуюся, що ми є дуже цікаві, дбайливі й проникливі у речах другорядних, зовнішніх: ми зміряли моря, повітря і небо, ми зрушили надра землі для металів, ми розподілили планети, знайшли гори, ріки і города на місяці, ми відкрили незчисленні надкомплетні всесвіти, ми будемо незрозумілі машини, ми заповнюємо провалля, спинаємо і звертаємо струм вод, кожного дня є нові досліди й чудесні відкриття. Боже мій! Чого ми не можемо?... Нам бракує чогось, що ми й висловити не вміємо: ми знаємо, що нам чогось бракує, але не розуміємо чого. Ми подібні до немовлятка, воно плаче, не вміючи ні зрозуміти, ні висловити того, чого йому бракує, і відчуває лише досаду. Це незадоволення нашої душі чи не дає нам відгадати, що всі науки не можуть заповнити наших думок? Безодня душі, бач, не наповнюється цим.

Не треба й казати, наскільки важливі й корисні для Пласту й пластових виховників є праця УВУ і ознайомлення з філософією Сковороди і теоріями сучасних персоналістів. Хіба зайво стверджувати, що система пластового виховання впливає з філософії Сковороди, з його себепізнання, “віднайдення себе”, уяви про щастя, яке залежне не від обставин світу, але від засвоювання духових вартостей у своєму власному “серця небосхилі”, коли прямувати до “найвищого добра”.

Питання пластової ідеології

Василь Матіяш

ПРИКЛАД — НАЙКРАЩИЙ ВИХОВНИК

Проблема взаємин виховника із своїми вихованками не сьогоднішня й не відноситься тільки до пластового виховання. Вона така стара, як стара історія людського роду. Нею займалися вчені філософи й державні мужі всіх знаних нам народів. Вона стає пекучим питанням особливо в періодах морального заломання державних і соціальних устроїв, коли то народи стоять перед питанням: “бути — чи не бути?”,

Сьогодні наш народ стоїть перед цим питанням. Незважаючи на великі зусилля і жертви, ми ще далі караємося в неволі на Рідних Землях або заживаємо добробуту в золотих клітках нашого еміграційного поселення. Вороги наступають на нас “усіма шляхами” іззовні й зсередини, бажаючи розкласти нас морально, завдати нам смертельний удар, намагаючись нищити нас морально.

“Наша правда”, про яку писав Тарас Шевченко, на жаль, далі “п’яна спить”. Від нас, сьогоднішнього покоління, залежить, чи ми “нашу правду” розбудимо. Від нас залежатиме, чи наш народ буде далі існувати, чи піде в забуття історії, як багато інших колись славних і могутніх народів.

Не потішаймо себе тим, що, мовляв, ми як одиниці чи ми як еміграція нічого не вдіємо, якщо на Рідних Землях не буде ніякої дії, бо ті, що там, можливо й справедливо думають, що вони не зможуть нічого вдіяти, якщо ми на волі не проявимо ніякої дії, щоб їм допомогти. Великий Франко нагадує нам про це:

Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.

Це “ти” відноситься в першу чергу до членів УПС і УСП, особливо ж до тих, що їм припало почесне й дуже відповідальне завдання — бути пластовим виховником.

Пласт, його ідеологія й методи виховання, без сумніву, найкращі. Але навіть найкраща організація розпадеться, якщо не буде дисципліни, тобто якщо її члени не будуть коритися її законам і правилам. Навіть найкраща ідеологія стане порожньою фразеологією, якщо вона не буде закорінена глибоко в серцях своїх носіїв. Найкращі методи виховання не будуть успішними, якщо не застосовувати їх у практичному житті. Вони стануть тільки порожніми фразами без змісту.

Тому завжди будьмо свідомі того, що приклад — це найкращий виховник. Приклад притягає інших і заохочує наслідувати добрі зразки. Коли ж ми будемо тільки проповідувати й моралізувати інших, а самі не будемо дотримуватися того, що проповідуємо, станемо лицемірами й фарисеями. Не забуваймо також того, що дітей, наших виховників, не обдуримо. Якщо кого обдуримо, то тільки самих себе. Це відноситься не тільки до 12-ої точки пластового закону, хоч якраз щодо цієї точки наша нечесність із собою, наше лицемірство й фарисейство найбільше наявні.

Щоб не бути голословним, подумаймо над деякими проблемами в нашому житті, які щораз більше в нас закорінюються і стають буденним явищем, стандартом нашої поведінки.

Ми присягали “бути вірним Богові й Україні”. Звернімо увагу на те, що в нашій присязі Бог і Україна нерозлучні. Також усвідомімо собі, що наша присяга — це присяга, без огляду на те, чи ми називаємо її присягою, чи тільки “приреченням” (тобто обітницею, обітом).

Як же ж тепер застосовуємо в житті оцю точку нашого обіту?

Ми не бажаємо заглядати в душу кожної людини. Кожна людина має своє сумління і колись особисто відповідатиме перед Всевишнім за свої діла й думки.

Одна з умовин чесного виконання нашого обов'язку супроти цієї точки нашого обіту — це брати участь у Богослужбі українського обряду. Для декого це може видаватися тільки зовнішньою формою нашого релігійного життя. Але воно не так. Брати участь у Службі Божій в українському обряді — це невідлучна частина нашого “бути вірним Богові й Україні”.

Особливо співана Служба Божа, в якій ми на правду беремо участь, а не тільки слухаємо, приймаємо Св. Тайни Євхаристії під видами хліба і вина. Запитаймо себе, чи ми дійсно часто виконуємо цей наш обов'язок.

Як то часто ми самі, чи з нашими друзями, чи з власними дітьми, чи може з дітьми, яких нам повірено виховувати, забуваємо про наш обіт і замість до церкви на Службу Божу йдемо на пікнік чи на пляж, чи на прогулянку.

У багатьох випадках ми думаємо, що ми чесно виконали наш обов'язок, як зйдемо до чужої, неукраїнської церкви, мовляв, “Бог скрізь один”. Так, це правда! Бог той самий, але шляхи до Бога не ті самі! Кожний повинен іти тим шляхом, на який його поставив сам Бог. Бог хотів, щоб ти, друже, родився українцем, то й українцем ти повинен до Нього вернутися, без огляду на те, чи цей шлях для тебе прийнятний, чи може має багато перешкод.

А яка тут пошана чи вірність Україні, нашим батькам, предкам, якщо ми так легковажимо те, що для них було найдорожче, за що вони віддавали своє життя, що вони бажали передати нам як найдорожчий скарб. Цим скарбом є для нас наша мова, наш обряд і наша віра.

Співана Служба Божа в українському обряді особливо важлива для тих, що родилися далеко від України. На ній ми не тільки віддаємо честь і хвалу Богові, але теж плачемо українську мову, переживаємо красу її у поетичному вислові й особливій мелодії. За словами Великого Митрополита Андрея — співаючи, ми молимося тричі.

Чому ж тоді так легко ми про це забуваємо або послаємо до церкви тільки своїх дітей, бо самі не маємо часу або маємо щось інше “дуже важливе поладити”.

Пластова традиція каже нам, що всі великі празники і кожну першу неділю місяця ми повинні бути в церкві у пластовому однострої. Чому ми сьогодні занедбуємо цю нашу прекрасну традицію? Чи не соромимося нашого пластового однострою? А може соромно нам, що ми негідні носити пластову лілею? Це останнє, здається, правдоподібно. Добре хоч те, що наше сумління ще не вмерло. Тож не забуваймо, що наша традиція — це наш неписаний закон.

А як виглядає справа з писаним законом? У третій точці нашої присяги чи нашого обіту ми обіцяли: Жити за пласто-

вим законом. Ми знаємо, що знати пластовий закон і жити згідно з ним — це не те саме. Багато серед нас тих, що знають, як має бути; але як мало таких, що живуть у згоді з законом. Як прикро і соромно, коли пластун чи пластунка дає слово й не дотримує його. Як огидно, коли член чи членка Пласту починає викручуватися різними способами, щоб себе оправдати. Чи можна покладатися на таку людину, поважати її?

Чи ми справді сумлінно ставимося до кожного завдання, яке ми кінець-кінцем добровільно на себе взяли? Якби воно було так, то ми мали б у наших рядах усю ідейну українську молодь.

Точність — це одна з найбільших болячок нашого організованого життя. Кажуть німці: “Що далі на схід, то менше годинників”. Але ж ми утікали на захід, де в кожній хаті по два і більше годинників, кожний чваниться своїм золотим чи платиновим на руці. Не зважаючи на це, “пізній Іван” так і залишився “пізнім Іваном”. Неточність — це, здається, єдина прикмета, якою ми немов би дорожили, і по ній можна далі пізнавати наше походження, не зважаючи на те, чи Іван перемінився на Джона, чи залишився Іваном. Точність дуже тісно пов’язана з ощадністю. Скільки то дорогого часу ми могли б заощадити собі та іншим. А час то гроші. А як марно ми витрачаємо дорогий час нашого життя, наше здоров’я й наші можливості на пусті балачки, на безглузді дискусії й на банальні розваги, які нам абсолютно нічого не дають.

Будьмо чесні зі собою. Ми знаємо, що це справедливість. Але чи ми міримо тією самою міркою наші діла й діла наших друзів? Байдуже, чи це заслуги, чи провини. Мені здається, що на наші заслуги ми дивимося через побільшаюче скло, а наших хиб ми не добачуємо.

Як часто ми поводимося по-простацькому супроти інших, а особливо супроти тих, що нам не підлягають. А як часто ми зневажаємо тих, яких ми повинні шанувати. У багатьох випадках наші батьки селянського походження. Але вони чесною, твердою працею допомогли нам стати “панами”, вийти в люди. Колись ми говорили до наших батьків “Ви” й цілували їхню мозолисту руку. Сьогодні це “ти”, а в багатьох випадках “ти дурний”.

Про лицарськість говорити сьогодні — це справді сміх. Сьогодні треба бути “смарт”. Перехитрити, використати, висмі-

яти, знівечити, — і Бог один знає, скількив нас у Пласті таких “смартів”. Може, навіть вони одержують відзначення і підвищення в ступенях! Але це не лицарськість, якою повинен відзначатися пластун. Тут сеньйори, ще не заражені “мораллю” західного світу, повинні дати молодшому поколінню добрий приклад шляхетності й доброзичливості. А як є в житті?

Чи ми зрівноважено підходимо до наших проблем і до нашого довкілля? У західному світі є багато поганих, але й багато гарних звичаїв. Біда тільки в тому, що ми легко і швидко приймаємо погані звичаї, а добрих не бачимо. Ми часто попадаємо в паніку і замість змагати до вершин, тонемо в багні галасливого матеріялістичного довкілля. Цей матеріялістичний світ дуже часто заморожує наше розуміння того, що корисне для нас самих, для нашого народу і для цілого людства. Ми вибираємо для себе і для наших дітей звання, які приносять найбільше матеріяльних зисків. Зате такі звання, як богословія, гуманістичні науки тощо, сьогодні не мають популярності, а якраз тих звань і наш народ, і ціле людство найбільше потребують. Що з того, що ми будемо прекрасні церкви, народні доми і т. п., а не буде ким їх обслужити чи наповнити українським змістом?

Ми мусимо добре усвідомити собі й закріпити назавжди важливість духових і матеріяльних дібр, але духовим завжди давати беззастережну першість, бо згідно із словами нашого Спасителя: “Яка користь людині з того, якщо навіть здобуде цілий світ, а занапастить свою душу”?

Ми, пластуни, повинні дбати про те, що корисне в першій мірі для душі, чи то душі одиниці, чи душі народу, чи душі цілого людства. Чи в цих справах ми чесні з собою?..

Пластун слухняний пластовій старшині; це поняття абсолютного послуху набрало трохи ширшого значення від часів нюрнберзького процесу, на якому вирішено, що виконавці наказу несуть відповідальність за наслідки. Це дуже важливе. Але це не означає, що той, хто дає наказ, не несе відповідальності. Навпаки! Його відповідальність подвійна: за наслідки й за долю виконавця наказу. Тому той, хто дає наказ, мусить дуже поважно замислитися над тим, чи його наказ морально виправданий і чи виконання наказу принесе користь Пластові, українському народові й усьому людству. Наказування не на

те, щоб тільки виявити свою зверхність чи для упокорення підвладного. Таке наказування не принесло ніякої користі нікому. Навпаки! Безглузді накази — це самогубство для ідеї виховання, а самовиховання зокрема.

Самовиховання — це постійна праця над собою, своїм характером. Ніхто не може сказати, що він уже знає все, ніхто не може думати про себе, що хтось уже досконалий. Треба завжди мати перед собою мету — помагати іншим. А щоб наша допомога була успішна й корисна, вона мусить бути обдуманна й добре виконана. Ми можемо мати найкращі наміри, але як нема доброго підходу до справи, ми можемо більше пошкодити, чим допомогти. Пригадуєте байку про ведмежу прислугу з улізливою мухою?..

Ми вже згадували про те, скільки то часу, нервів і грошей витрачується марно на сумнівної вартости розваги. Про це можна б подати багато прикладів. От хоча б підготовка виховника до сходин.

(Далі буде)

Роман Барановський

ПОЛІТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПЛАСТІ

Найдавнішою і найпопулярнішою, хоч і не найчисленнішою організацією молоді був і є, без сумніву, Пласт. Із переїздом українців і їх поселення у вільних країнах він відновив свою діяльність і веде її далі для добра та користей нашої молоді в діаспорі. У 1972 р. Пласт відзначив 60-річчя свого існування.

Пласт, як організація на зразках скавтіngu, був задуманий не для будь-якої партикулярної мети, але передусім, щоб виховати й дати Україні новий і повноцінний тип українця-державника. І треба з цілою свідомістю признати, що Пласт справдив сподівання і покладені на нього надії української спільноти. Він упродовж свого існування дав багато постатей суспільно-політичного життя, які своєю поставою і стилем праці принесли честь і славу не тільки Пластові, але й цілій українській нації.

Пласт дав початок усім іншим молодечим організаціям, які брали його за зразок, дарма, що Пласт своїм стилем і ха-

рактером дуже чітко відрізняється від усіх інших молодечих організацій.

Однією з наймаркантніших питомостей Пласту є його понадконфесійність і політична непартійність, що відрізняє його від інших молодечих організацій, які майже всі є прибудівками політичних партій чи груп. Пласт єдиний незалежний від будь-якої політичної партії чи угруповання. І, мабуть, саме й тому різні політичні середовища намагалися перебрати Пласт під свій контроль. Найагресивнішим у цьому було середовище Визвольного Фронту, яке, згідно із своєю практикою опановування громадського життя, не занедбувало через своїх членів, які є одночасно пластунами, так чи інакше впливати на Пласт. Ці намагання не припинилися й досі, і з цим дивоглядом Пласт мав і має чимало мороки. Це дуже різко проявляється головню на всяких зборах, де йдеться про обрання таких чи інших членів проводу. На щастя, Пласт виходив з цього досі цілим і непошкодженим.

Деякі провідні діячі Пласту, які здавали собі справу з небезпеки, мусіли здобутися на протизаходи. Щоб перешкодити всяким некорисним, а то й шкідливим впливам, а зокрема щоб до Пласту не вкрадались усякі міжгрупові спори й міжусобиці, провід вирішив втримати Пласт якнайдовше осторонь від усіх цих справ. Однак ці в найліпшій вірі пророблені ходи згодом виявилися не конче доцільними. У висліді такої ізоляції від громадсько-політичного життя з бігом часу витворилася в системі пластового виховання своєрідна пустка. Пластова молодь, головню старші юнаки і старше пластуство, не маючи політичного знання, з переходом до сеньйорату відмежовується від громадсько-політичного життя спільноти, виправдуючись, що Пласт аполітична організація і тому не вмішується у ці справи. Такий підхід у висліді відстрашив одних, а іншим дає підставу твердити, що це звільняє їх від обов'язку праці поза Пластом. І саме в цьому корінь усього лиха.

Через таку непоінформованість дуже часто старше пластуство, яке бере участь у різних зборах як делегати пластових станиць, не орієнтуючись у ситуації, дуже легко стає жертвою різних спритних агітаторів і своїми голосами, відданими в найліпшій вірі, допомагає мимоволі закріплювати в Пласті небажані впливи різних середовищ із шкодою для нього.

Чомусь із розумінням Пласту в нас залюбки пов'язується термін "аполітичності". Це неправильно. Усяка праця, яка з погляду інтересів спільноти чи нації корисна для неї, це вклад у політичну роботу. Виховування чесних і характерних громадян-патріотів у Пласті — це одна з найважливіших ділянок тієї праці. Саме й тому Пласт був заборонений на наших землях під окупацією Польщі. З цих самих причин немає Пласту і в теперішній підсоветській Україні. Не аполітичним є і повинен бути Пласт, але безпартійним. І таким він насправді є і таким мусить залишитись. Проте, окремі члени його, головне старше пластунство і молоді сеньйори, не повинні відгороджуватися від громадсько-політичного життя, а навпаки, входити в нього, належати до корисних політичних партій і там вносити набуті в Пласті чесноти, вміння й досвід. Дуже важливо, щоб впливати на політичний світогляд своїх членів, які мають прийти на зміну й продовжувати майбутнє українського суспільства.

Політику в Пласті не треба розуміти як суто політичну працю, тільки як невід'ємну частину виховного процесу, без якого немає політичного, а тим самим державницького виховання.

Щоб виховати українця державника, Пласт не може втікати від української політичної проблематики, бо тоді його система не буде повною і він зовсім не виконає свого завдання і післанництва. Грозить також поважна небезпека, що цю прогалину використають непотрібні партії і виповнять її своїми програмами. А це далеко не те, що лягло в основу пластового виховання.

Життя щораз більше вимагає постійної віднови знання. Без прагнення знання неможливе повноцінне духове, а з тим і творче життя. Тож нам необхідно виховувати органічну потребу самовиховання.

...Шляхетні погуття зроджуються тільки з шляхетних думок і діл. (Василь Сухомлинський)

З пластового життя

ПОЇЗДКА НАЧАЛЬНОГО ПЛАСТУНА ДО АВСТРАЛІЇ

Начальний Пластун Юрій Старосольський перебував в Австралії від 25 грудня до 4 січня (1975) та відвідував пластові осередки. Так Пласт здійснює ідею плекання єдності між пластунами та намагається вирівнювати ті різниці, що їх приносить пластунству життя у відмінних обставинах. Загал пластунства з вдячністю для Начального Пластуна та ГПБ згадує про цю подію.

ДО МОЇХ ДРУЗІВ ПЛАСТУНІВ АВСТРАЛІЇ

Сьогодні вже 4 січня 1975 р. Я залишаю Ваш континент після 10-денного перебування серед Вас. Відлітаю із щирим жалем і з глибокою вдячністю для всіх Вас за щире, дружнє прийняття, за Ваше намагання таке успішне — зробити моє перебування у Вас приємним. Вдячний Вам і за нагоду, яку Ви мені дали, щоб зустрітись з Вами, пізнати Вас, Ваш спосіб пластування, Ваші осяги і Ваші проблеми й труднощі, а також Ваші зусилля з метою розбудувати нашу пластову організацію в Австралії. Я завважував різниці між Вашим пластуванням і пластуванням в інших країнах, де діє Пласт, і можу ствердити, що Ваше пластування, зумовлене місцевими обставинами життя, ні в чому не порушує єдності ідеї вияву нашої великої української пластової організації у світі, а радше своєю різноманітністю збагачує ці її зовнішні вияви.

Моє перше бажання, яке хочу лишити Вам, це спільне нам усім прагнення, щоб Ви, живучи й надалі Вашим життям і пластуючи по-Вашому, були завжди свідомі, що Ви тільки частина однієї української організації у світі, що ця організація і з нею українська громада числить на Вас, і що в нашій єдності наша сила і запорака нашої живучості й росту.

Вашому Проводові: голові КПРади — пл. сен. М. Осідачеві, голові КПС — пл. сен. Ю. Овчаренкові й на їхні руки всім членам КПр і КПС, Булаві УПС, станичним і членам їхніх старшин, які доклали так багато зусиль і виявили дружнє

зрозуміння для завдань моєї поїздки у Вашу країну і моїх особистих потреб і таким чином спричинилися основно до успіху моєї місії, усім їм моя подяка і признання.

Скоб!

Пл. сен. Юрій Старосольський — Начальний Пластун
Сідней, 4 січня 1975 р.

“У ВЛАСНІЙ СПРАВІ”

Після недавнього листа від референтури видань ГПБ до всіх пластових проводів про потребу zorganizувати нерухомий або залізний фонд Пласту, відсотки якого можна б уживати на суто виховні потреби, включно з таким коштовним пл. видавництвом, і також після листа о. Василя Зінька з Бразилії до “Юнака” стає все більше і більше очевидно і переконливою конечність такого фонду.*)

З листа о. Зінька бачу реальні можливості започаткувати Пласт у Бразилії, де проживає понад півмільйона наших поселенців.

Про інші країни покищо не згадую. ГПБулава і ГПРада та КПС-и, а зокрема їхні виховні сектори й усе членство Пласту і Пластприяту повинні вже в цьому напрямі мислити, планувати і діяти. Замість інших неконечних видатків по країнах, варто підняти дві відповідні і заавансовані у пластових вишколах одиниці, щоб провести на місцях новацькі і юнацькі вишколи виховників. Почати їх, наприклад, у Бразилії, де є на це потреба й охота, а також зацікавлені люди, от хоч би в особі о. Зінька, який міг би нам у цьому допомогти. Ми маємо відповідні виховні матеріали: “Життя в Пласті”, “Посібник зв’язкового” і інші, які марнуються по темних місцях видавництва КПС-ів і станиць.

На мою скромну думку, це повинно бути найсуттєвішою “сеньйорською проблемою”. Це навіть додасть нам наснаги краще попрацювати на місцях, де тепер діє Пласт.

Тому я вже склав моїх перших \$50.00 у Пл. Видавництві на цей нерухомий фонд, що його тепер оформлює ГПБ за

*) Дивись “Юнак” ч. 4-5 (квітень-травень), 1975.

узгідненням і заохотою та апробатою ГПРади. Сподіваюся, що до цієї справи все пластове братство, члени Пластприяту і в розуміле громадянство поставляться прихильно.

Скоб!

Пл. сен. Володимир Соханівський,
референт видань ГПБ

ОПЛДМ І АКЦІЯ “СЕРЦЕ І КНИЖКА”

Хоч уже багато писалось на сторінках наших часописів про працю Об’єднання працівників літератури для дітей і молоді та В-ва “Нашим Дітям — ОПЛДМ”, вважаємо, що ця справа вимагає більшої уваги й зацікавлення з боку громадянства, і тому ще раз її заторкуємо.

Від 1970 року наш курінь УПС-ок “Верховинки” допомагає ОПЛДМ у його корисній праці, перебравши на себе висилкову станицю видань ОПЛДМ у США, яку очолила наша членка, пл. сен. Ольга Гной.

Курінь старається при всіх можливих нагодах (станичні збірки, дитячі імпрези і т. д.) розпродувати книжки, які видає ОПЛДМ, як також висилає книжки на замовлення до інших місцевостей. Тим способом книжки скоріше розходяться, бо, на жаль, на полицях книгарень вони мусять довше чекати на покупців.

Недавно наша членка Віра Старух перебрала обов’язки референта Членів-прихильників ОПЛДМ. Завдання референта збирати членські внески від членів-прихильників ОПЛДМ (лише 2 дол. річно) і приєднувати нових членів. Так ми допомагаємо ОПЛДМ зібрати фонди для видання нових, таких потрібних, творів для нашої молоді.

Дуже важлива також Акція “Серце і книжка”, яка діє при ОПЛДМ. Мета цієї акції збирати пожертви на закуп книжок для шкіл, сиротинців і церковних бібліотек, головно в Південній Америці, де наші люди бідують. Вдячні діти і їхні опікуни присилають численні зворушливі листи з виявами подяки для жертводавців. Наводимо лист Сестри Маркеліни з Итапарі в Бразилії:

«Ще ніде не доводилося мені бажити такої горної нужди, як саме на цій колонії. Дітвора голодна, обдерта, боса. Чи

зима, ти літо — одна одежина... Якщо можливо, прошу прислати ще й те, що нам дуже цінне на еміграції: дитячі книжки, ти оповідання, ти букварики для навчання і підтримування рідної мови, звичаїв, традицій — бож упарі з бідною матеріальною йде й біда умова...».

Між численними жертводавцями на цю шляхетну справу є також діти. Недавно ми отримали листа від пані Володири Смик з Ютіки з п'ятьма долями від її внука Андрійка на Акцію "Серце і книжка". Андрійко має лише сім років, і цих п'ять долярів, які дістав на свята, постановив подарувати бідним дітям, щоб і вони мали що читати. Його бабця пише, що він уже пластовий новак і має свою бібліотеку, як також ходить що суботи до української школи. Цей шляхетний учень такого маленького хлопчика повинен бути прикладом і заохотою навіть для старшого громадянства.

Закликаємо Вас стати членами прихильниками, як також складати свої пожертви на Акцію "Серце і книжка". Тим Ви допоможете ОПЛДМ у їхній праці для збереження нашої молоді від денационалізації.

Просимо посилати членські внески й пожертви на адресу:

Mrs. Vera Staruch
96 Elizabeth Avenue
Iselin, N. J. 08830 USA

О. Кузишин, "Верховинка"

АНТОЛОГІЯ ПОЕЗІЇ

Подаємо до відома, що СУСК має на увазі видати антологію поезії українсько-канадських молодих поетів.

Мета антології — виявити й представити читачам сучасну тематику й сучасні зацікавлення молодих поетів у Канаді. Приймаємо поезії українською, як також англійською і французькою мовами.

Приймаємо також малюнки молодих малярів для розміщення в Антології. Просимо прислати чорно-білі знімки-діапозитиви з малюнків чи ін-

шого роду мистецтва на нищезгадану адресу.

Жюрі вибиратиме найліпші поезії і малюнки.

Реченець: 30-го червня 1975 р.

Закликаємо відомих поетів, а також тих, які дотепер ще не видали своїх поезій, вислати свої твори до:

POETRY ANTHOLOGY

c/o Lada Hirna,
191 Lippincott St.,
Toronto, Ontario M5S 2P3
Tel.: 921-3602.

Огляди і погляди

Антін В. Івахнюк

"ДО ЧОГО МИ ДОРΟΣЛИ, ТЕ І СТВОРИЛИ"

Данило Шумук, За східним обрієм. В-во «Смолоскип», Париж — 1974 — Балтімор, стор. 447.

1.

"Для мене основним маяком у житті є правда, добро й любов" (ст. 78).

Через призму такої моральної настанови автор "розповіді про пережите" (398), Данило Шумук, розглядає події, учасником яких він сам був, і людей, з якими йому довелося зустрічатися, співпрацювати, разом боротися, разом каратися по більшевицьких тюрмах і разом марно коротати своє життя на каторжній праці в російських таборах загибелі. Він дає один вирізок з нашої новішої боротьби з усіма її добрими та поганими сторонами. Вони безпосередні, без сумніву одні з найцікавіших, щирі, як і сам автор. Автор ні не прикрашує, ні не опоганює ані визвольної боротьби, якою дорожить, ані не знеславлює людей, що їх або цінить за шляхетні риси, або й гудить за погані. У цьому їхня вартість.

Можна розуміти, що в час воєнних страхів, у боротьбі з підступним, немилосердним ворогом з усіх усюдів Шумукова настанова

«злогинами злогинів не вимазати і злом зла не перемо- жеш» (51) —

була психологічно незрозуміла й несприйнятна. Проте, вона, оця настанова, була єдиноправильна — і з морального боку, і з політичного.

Теж можна зрозуміти, що в наслідок особистих і національних трагедій і ворожих провокацій ("всі злочини бандерівської СБ були наслідком злочинів ЧК, а не їх причиною", 416, 396) — запобігти кривавим відплатам просто було неможливо ("Між хижими вовками ягняткам не прожиток", 53).

Всім тим автор споминів боліє, бо ці політично недоцільні відплати вели молоду людину до звиродніння, до садизму (“Нормальні люди такого робити не можуть”, 65), а лишати “чорну пляму в історії визвольного руху” (50-54).

Усе, що люди роблять, у вільному суспільстві підлягає критиці. Однак критика — це не лайка ні не фальшування, як і не надумані здогади, але факти, їхня аналіза і логічні висновки. Немає людини без помилок, людини ідеальної. Тож у наслідок людської помилковості заіснують непригожі події. Так і розцінює автор людей і події (“серед кожного народу завжди є як і хороші, так і погані люди”, 416).

На жаль, ми, українці, не навчилися сприймати критику так, як її розуміють у демократичних країнах. У цьому ми трішки подібні до росіян: хоч бреші, але хвали!

Шумук завжди бачить у людині не тільки негативні риси характеру, але насамперед позитивні. Він намагається дати повну картину людини. Не вагається виправити свою помилку або визнати, коли хтось виправив свої хиби, свої слабості (про В. Табогадзе, 283-4, про Федора, 298, про Є. Грицака, 426). Він радіє, “що не перевелися на нашій планеті Великі духом і кришталевої чистоти люди” (284). Він не дуже цінить, бо сумнівається, чи він сам “міг би так поступити”.

Автор порушує чимало цікавих і важливих проблем нашого характеру. Наприклад, на яких 30 українців в одній секції концтабору в Норильську “створилось три непримиримих між собою партії” (411). Автор не може надивуватися, як один кримінальний тип, росіянин, міг на камері смертників підкорити “собі всіх п'ятнадцять чоловік українців” (189). Про бійців УПА, які

«іноді перемагали на тисягу разів сильнішого від них ворога, а зараз оті мелешки, які раніше служили гестапівцями, а зараз служать зекістам, безкарно лають їх і б'ють. Чому це так? — питає я сам себе, — де ділася відвага і безстрашність тих людей і де взялася сила отих прихвостнів...» (215).

Варті нашої уваги Шумукові думки про “керівний мислячий центр” (215, 217). Крайня пора, щоб і ми над ним замислилися та зробили висновок. Це ж була б наша сила. Про неї ж Шумук каже:

«Сила — найбільш переконливий фактор, але вона оканна, завжди повинна бути на припоні розуму» (234).

Автор споминів порушує багато важливих і начасних питань. Їх треба прочитати. “Так, неодмінно треба самому читати і самому думати” (65). А думати й передумати є щ о, щоб ми тут, у західному світі, говорячи за Шумуком, доросли щось краще створити, принаймні навчитись тримати свої емоції “на припоні розуму”. Але, — покищо можна б повторити за Ю. Шерехом

«що велика, може переважна застина української еміграції не розуміє свого часу і свого місця в засі. Вона мислить категоріями минулого сторіччя, категоріями безслідно проминулого часу. Практично це означає, що вона не мислить».¹⁾

2.

Вже В. Верига² слушно звернув увагу на редакційний бік Шумукових споминів. Тут хочемо спинитись на мовних питаннях.

Від видавництва сказано, що стиль і мову споминів залишено незмінними. Зате воно вважало “за конечне ввести літеру ‘г’... і літеру ‘я’, де це було потрібно”. Поминаємо те, що редакція в цьому не була послідовна (гестапівець, Виноградов, Горлагер і т. д.), але ці букви це ще найменше лихо. Від цих літер мова не стала кращою, ні правопис правильніший. Мовне лихо у споминах — у захаращенні мови російськими словами та будовою.

Особа автора, хто б він і не був, не дає права видавництву випустити з друку книжку в мовній неохайності. То так, ніби вам подали смачну їжу на забрудненій тарілці. Шумукові спомини вимагають солідної мовної редакції. Адже завжди атворова мова мусить бути літературна й по спроможі як найкраща.

Насамперед треба визначити термін “руський”, який у споминах вжито переважно на визначення росіян. Наша мова такого не знає. Термін “руський” — це наша стара історична назва, якої ніколи ми не прикладали до росіян.

¹⁾ “Наша сучасність — наше мистецтво”, *Пластовий шлях*, ч. 2/1974.

²⁾ Василь Верига, “За східним обрієм”, *Вісті комбатанта*, ч. 6/1974.

На жаль, ми не свідомі того й почали термін “руський” у наші мові прикладати до росіянина. Навіть є такі мовознавці, що раді з того, що ми позбулись і назви “Русь”, “русин”, “руський”³ у користь росіян. Що ж, власними руками видираємо сторінки з нашої історичної метрики, щоб бути безбатченками... Та в нашій сучасній мові є тільки: Росія, росіянин, російський (подібно, як і в польській). І це треба було справити.

У споминах є чимало місць російською мовою, часом цілі сторінки. Чому вони не перекладені українською? Чи в-во “Смолоскип” (і не тільки воно!) вважає, що для українця не треба перекладати, бо він повинен розуміти російську мову? А втім, так і думає Москва! Поминаємо те, що таки не всі українці її розуміють, але де ж тут якийсь принцип самопошани, а вже що ж говорити про нашу г о л о с л о в н у боротьбу проти російської мови на Україні. Самі ж ми її допускаємо у свої видання тут і то для українців! Коли таке роблять на Україні, і то не всі, ще якимось можна розуміти, але тут? Хто ж нас до цього змушує?

У Шумуківій (авторовій) мові є досить багато чисто російських слів: зговорчивий (зговірливий), чепуховний (нісенітний), заносчивий (зарозумілий, чванливий), отряд (загін), зборочний цех (складальний), поліровщик, поліровочний (полірувальник, полірувальний), по зачотах (за заліком), постоянство (сталість), по поводу (з приводу), забастовка (страйк), зап’ятновувати (заплямити), любимець (улюбленець), пробачаюсь (пробачте, даруйте), покази, показувати (свідчення, свідчити), ловушка (пастка), баня (лазня), коварство (підступність, лукавство), мусор (сміття), убаювати (заколихати, заспокоювати), зараз (тепер), згідно списку (згідно зі списком), розчот (розрахунок), приходиться, прийшлося (доводиться, довелося), Дніпропетровськ, -а (Дніпропетровське, -ого), Луцьк, -а (Луцьке, -ого) і т. д. і т. д.

Дуже вражає неприродне для нашої мови перевантаження з “по”, наприклад, живцем з російської мови — “я по відношенню до Охрима являюсь солдатом” (118, я проти, щодо Охрима — солдат), “скликав по надзвичайній справі” (259, у

³) Василь Чаплєнко, “Як не піп, так у ризи не микайсь!”, *Слово на сторожі*, ч. 11/1974.

надзвичайній справі) і дуже багато інших. Кажемо “за Польщі”, а не зросійська “при Польщі”. “Вірно”, “вірніше” має інше розуміння, як у російській. Тут значення “правильно”, “правильніше”. Вірним можна бути ідеї, дівчині тощо.

Не бракує теж застарілих слів і конструкцій, а які є в російській сучасній мові: бувший (колишній), подражати (наслідувати), являтися (бути), по іншим нормам (по інших, чи краще за іншими), цеп, цепні собаки (ланцюг, ланцюгові), розмовляти на мові (мовою), кожного виступаючого активно (276, кожного, хто виступає), солдат, охороняючий лагерь (солдат, що охороняє) і чимало подібних.

Усе це і чимало іншого, як і редакційне “нечітко” (нечитко), треба було виправити. На цьому б Шумукові спомини скористали, а читачі не захирачували собі своєї мови.

3.

Чи Шумукові спомини — це “кагебівська фальшивка”?

В-во “Смолоскип” пише, що “про визвольний рух... зроблені висновки в діалогах не відповідають історичній дійсності”, а в “Пресовому повідомленні” 24. 1. 1975) сказано: “Ми свідомі того, що спомини Д. Шумука контрверсійні”. У чому ж саме **“не відповідають історичній дійсності”** та чому **“контрверсійні”**, треба було написати. Навіщо було таке твердити, не вияснивши?! Читач, що не орієнтується в тодішніх подіях, не може збагнути, а всі ті, хто хоче бачити тільки все гарне і в подіях, і в людях визвольного руху, легко пішли на підшепки КГБ, мовляв, ці спомини — це провокація КГБ.

Що люди як слід не читали Шумукових споминів або читали в них тільки те, чого хотіли самі, видно з цілої кампанії їх обезцінити. Хто ж це свідомо ширить, той мало самостійно читав і критично аналізував або просто повірив комусь на слово.

Комусь треба, щоб у книжці не побачити оголену Москву. Ми ж у партійній засліпленості, в парі з наївністю, не бачимо фактів і гадаємо, що Москва “на все піде”, навіть може пустити за кордон важкі бовинування на себе в страшному терорі, тільки щоб знеславити нашу боротьбу і наші чільні особистості цієї визвольної боротьби. Це ж суперечне з її наполегливою пропагандою.

Шумук ставить Москву перед очі читача безпосередньо такою, якою вона ніяк не хоче себе відслонити перед світом. У споминах зображена її система концтаборів як засіб поневолення (208), як сваволя (292), фізичне і психічне винищування народів (297, 377), нажива (202), зниження культурного життя в Україні тощо й тощо. Підкреслений великоросійський шовінізм (396), наголошено накинено «комуністичну віру, принесену нам з відсталої півночі» (354), вказана гострота нерозв'язаного національного питання в СРСР (348), а з багатьох сторінок кричить беззаконність судів у СРСР, де «в одежу правди переоділась брехня» (359). Все це промовисте заперечення всієї тієї обманливої пропаганди про «щасливе та веселе» життя в СРСР, якою повсякчас кагебівська машина нас годує.

Проте, коли ж просмикнулись за кордон спомини, то треба їх якоюсь мірою обернути у свою користь. Ми ж уже бачимо наслідки: б'ємо один одного на радість Москви, не навчившись анічогісінько в демократичному світі.

4.

Шумук без сумніву має повне право висловити свій власний погляд, як безпосередній свідок, учасник і член вільної боротьби, хоч би цей погляд був помилковий, неповний і для нас прикрий. А втім, не все він міг знати, не все він міг перевірити й докладно відтворити. Проте, він перший дав критичний безпосередній погляд на клаптик нашої боротьби (на Волині) і докладну інформацію про каторжний табір. Тим то, хто лобовою атакою виступає проти права вільно висловитись, заступає тоталітарну систему, яку Шумук ненавидить.

«Всі ці ідеології тоталітарних систем в теорії дуже стройні (стрункі — ай), у них все грає зіткою, як годинник, але в практичному житті то це суцільне насильство над суспільством» (413).

За ці системи наш народ аж надто дорого поплатився. Тож Шумук і проти КПЗУ, і проти ОУН. Він протиставить як «найстрашнішого ворога» більшовицькій системі — «культурний гуманізм, ш л я х е т н и й націоналізм».

У комуністичних рядах автор не знайшов тієї істини, якої шукав, але дістав добрий вишкіл (подібно, як і Коляска). До ОУН пристав, хоч і не був членом, бо

«у 1943 році на наших землях тільки одна ОУН боролась проти німецьких окупантів, а на той час для мене це було найважливіше» (442).

Так роблять патріоти, які розуміють, що з ворогом треба боротись усюди, бо важлива тільки сама боротьба, а не та чи та організація, партія чи інша група.

Хоч автор споминів критично ставиться до ОУН (це ж були часи «романтичного» її «Декалогу»), але її не засуджує. Він тільки не годиться з деякими її неморальними і не політичними рисами, а суд про неї лишає історії.

«Хорошим був цей рух ги поганим, розумним ги дурним, то про це скаже своє остаточне слово історія, але цей рух був рухом нашого народу, бо в ньому брав участь весь народ західних земель України» (415).

Треба бути вдячним в-ву «Смолоскип», що мало відвагу, в наших сучасних емоційних умовах, видати Шумукові спомини. Довга низка думок, розмов (дуже цікава розмова з полк. Ступницьким), завваг і т. д. спонукують читача думати та й ще раз передумувати наші сутні питання боротьби з Москвою.

У «Репортажі із заповідника імені Берії» Валентин Мороз подав таку інформацію про Данила Шумука:

«У 1957 р. Данило Шумук (знаходиться в таборі номер 11) був заарештований у Дніпропетровську за «антирадянську агітацію». Майор Свердлов з республіканського КГБ без церемоній визнав, що обвинувачення — липове. Йшлося про інше. Перед Шумуком, як людиною, що недавно вийшла з ув'язнення, поставили вибір: або знову підеш за ґрати, або будеш донощиком як людина, яка має бездоганну opiniю в середовищі колишніх в'язнів і не викликає підозри. Два дні Шумука незаконно тримали в управлінні КДБ, не пред'являючи ордеру на арешт, і вмовляли. Майор Свердлов заявив: «Погодишся на співпрацю з нами — тут же при тобі розірву ордер на арешт і протоколи допитів». Ст. 173 КК УРСР говорить, що «притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності... поєднане з обвинуваченням у вчиненні особливо небезпечного державного злочину» — «карається позбавленням волі на строк до восьми років».

Свердлова ніхто не засудив ні на 8 років, ні на 8 місяців, — він мав право безкарно порушувати всі закони. На те він кагебіст. А Шумук знову поїхав у Сибір відбувати 10 років каторги за те, що залишився чесною людиною. І тепер, перед звільненням, хвору людину, що починала свій в'яз-

ничний стаж ще в польській дефензиві і відсиділа за ґратами 27 років, знову викликає капітан Круть і обіцяє: "Ти не будеш мати життя". Шумук сидить у карцері за "изготовление антисоветских рукописей". Так назвали кагебісти його спогади про пережите: п'ять арештів при Польщі, німецький табір для військовополонених, втеча з нього і піший перехід через всю Україну з Полтавщини на Волинь, обминаючи дороги і німецьких поліцаїв".

Іван Дурбак

ПЛАСТОВІ ЕЛЕМЕНТИ В ПОЕЗІЯХ ЗОЇ КОГУТ

(Спроба генези й аналізу поетичної творчості "пластової поетеси")

Пластова ідеологія і практика, тобто — пластування, пластовий спосіб життя, пластове світовідчуження і світосприймання впродовж понад 60 років існування Пласту на українських землях і в українських осередках поза Україною мали безперечно свій додатний вплив на творчість наших поетів і письменників, що виросли у Пласті або серед пластового оточення, у пластових родин. Ця вдячна тема чекає ще на своїх дослідників.

Згадати б хоч би пластунку-письменницю Уляну Любович, авторку глибокозворушливих нарисів з пережитого "Розкажу вам про Казахстан". Тільки людина, вихована у Пласті від юности загартована пластуванням, могла витримати й пережити стільки горя, дати собі раду серед найтяжчих обставин, не заломитися і виплисти з океану горя Казахстану на тихі води, на ясні зорі землі Вашингтона...

Козачка Зоя Ніконенко-Когут, родом із Сум на Слобожанській Україні — це немов духова посестра пластунки Уляни Любович, бо їхні життєві шляхи схрестилися на пустелях Казахстану, де колись карався і Геній України — Тарас Шевченко. Спільна недоля в дантейському пеклі Казахстану, хоч у різному часі, спільне горе й подібні переживання зродили в них спільний світ думок, спільні почуття і світосприймання. Хоч Зоя не виросла у Пласті, бо він не міг існувати у сталінському пеклі, але ж вона — козацького роду, а Пласт перейняв від нащадків запорозьких козаків не тільки саму назву, але й "козацькі прикмети": вірність Богові й рідному народові, го-

товість до служби йому, посвяту, гордість, погорду до небезпек і трудів, почуття братерства і дружби, вкінці — неперевершений "козацький гумор", що так характеризував наших запорожців! А всі ці "козацькі прикмети" живуть і процвітають у кожному пластовому осередку! Хоч формально непластунка, але Зоя живе вже 25 років у пластовому середовищі, бо її чоловік, Льонгин Когут із Борислава — "Лісовий Чорт" і довголітній станичний у Мелборні, а син Богуслав — Чорноморець. Як "лісова чортеса" чи "відьма" — Зоя разом з чоловіком постійно була на всіх пластових імпрезах і таборах, писала часто програми для пластових імпрез, скечі, пісні й монологи, помагала їх улаштувати, перебувала у пластовому оточенні. Це безперечно мало свій вплив на її поетичну і взагалі літературну творчість. Вроджені їй "козацькі прикмети" скріпилися "пластовим духом", що панує вже 25 років у її житті, наснажує її уяву і світовідчуження. У висліді маємо таку щасливу комбінацію козацько-пластового комплексу позитивних і конструктивних елементів, фундаментальних для української духовності, у творчості Зої. Це — в першу чергу — глибока, внутрішня, духовна релігійність українського народу, що так корисно відзначається від формалізму і зовнішніх, механічних практик інших народів. Зоя потверджує це в "Молитві":

*Я дякую Тобі, що живу,
Що маю змогу відгувати,
Що гасом душу ще мою
Чийсь усміх може загрівати....
Я дякую Тобі, що в денній праці
Знаходжу гас для несповнених мрій
Що навіть найсіріші ситуації
Мені не вкрали клантиків надій!
Найбільше ж дякую, що я тієї нації,
Як і Мороз, Шевченко і Сліпий!..*

Така українському народові притаманна, вроджена й вищана з молоком матері любов до батьківщини тепер у УРСР заборонена, виклята й переслідувана як "буржуазний націоналізм", проявляється в Зої ось такими полум'яними словами:

*Україно! Про Тебе багато написано!
За Тебе боролись, співали про Тебе!
З Тобою вмирали й жили Тобою!*

.....

*Україно! Ти не тільки слово
В прозі та вірші,
Ти заклик є до бою!
В Тобі живуть Чорноволи й Морози!
І ми — в зужині
Живемо Тобою!*

Затривожена трагічною дійсністю, лихоліттям на рідних землях, Зоя питає:

*...І що ми робимо на волі?
Де дівся наш козацький хист?*

Воно кличе:

*Протестуймо! Кризів, скільки можемо!
Щоб побазув світ цей заяложений,
Що на світі існуємо й МИ!
Приймаймо до дій!
Хай з камінням летить наш нескорений
Голос правди, вимог і надій!*

Зоя боліє над незгодою, розпорошенням і самолюбством нашої еміграції:

*...Ми могли б, якби себе заставили,
Ще навзгитись братньої любови!
І зламати грати поіржавлені
Самолюбства, вперетости й незгоди!*

У своїх гострих сатирах вона сміється з наших хиб, але і сміється з себе!

*...Так, — я люблю народ мій. Просто й зрязе!
До болю. Без легких, похвальних од!
Це погугтя таке гасом боляге —
Бо й я така сама, як мій народ!*

Вона з любов'ю, внутрішньою теплотою ставиться до людини:

*...Люблю вас, скривлених життям,
Недобитків тяжкої долі,
Що, опинившись на волі,
Кулак показують катам...
Люблю і вас — трудолюбивих,
Які зі скромністю в тиші
Дарують на народніх нивах
Багатство власної душі...*

Живучи вже 25 років між пластовою "братією", що творить немов одну, велику родину, вона дивиться на світ, на все наше національне і громадське життя очима нашої пластової молоді, — і це одна з дуже цінних прикмет нашої "пластової поетеси"! Вона, як і наша молодь, бажає спільної **акції**, а не тільки слів, промов, закликів, революцій! Нехай промовлять наші діла, наша праця, наші змагання у братерстві, толеранції та єдності дії. Вістря її сатири звертається проти тих, що їхні діла противорічать їхнім словам.

Коли пластування — це мандрі серед природи, то Зоя напевно побила всі наші мандрівницькі рекорди, бо вона проміряла своїми малими ногами безмежні простори Сибіру й Казахстану, потім цілу Україну й Західню Європу, заплила до Австралії, проміряла добру її половину, вкінці двічі цілу США й Канаду, від Пацифіку до Атлантику! Разом найменше 75,000 миль: пішки, возом, поїздом, автобусом, автом, кораблем і літаком!

Сповнена тугою за мандрами по світі — вона мріє:

*Хотіла б вільною бути, як птах,
Й летіти все вище й вище!..*

Хоч пережила й перестраждала дуже багато, але в її поемах багато любови, віри й надії:

*Хай буде менше душ осиротілих,
І більше дружньої в нас буде теплоти!
Хай доля нам дарує більше сили
Нести для нас призначені хрести!*

В ліричній poemі "Хрест" читаємо:

*У мене хрест на грудях золотий.
На ланцюжку висить на мойй ший
І, коли життя здається без надій,
Беру в долоні цю мою надію.
Стискаю цю надію в кулаці,
І прошу Бога, щоб не загубити...
Маленький хрест в безпоміжній руці
І в ній надія й мука мого світу.*

Перед Зоєю турне по Австралії та по Європі: вічне місто Рим і інші наші осередки.

Читачі двох книжок поезій Зої очікують її третьої книжки поезій і споминів з мандрів довкола світу.

ня. Очевидно, треба собі здавати з того справу, що основним фактором у розвитку молодшої людини є суспільство чи довкілля даної країни, у якій вона проживає, хоча не можна при тім забувати, що є багато міст, де існує якесь українське громадське життя. Наскільки однак українська діаспора може вплинути на молодих людей, можна легко перевірити саме під час розмов і дискусій, коли вони поз'їжджаються з різних країн.

Так я завважив, що коли приїхали до Парижу дівчата і хлопці з Америки*), то до них ставилися з певним застереженням; загальне неприязне наставлення французів до Америки як такої можна було відчуті навіть у деяких розмовах цієї нашої молоді. До певної міри давалося відчуті гостям, що їх у першій мірі трактується як американців. Це прийшлося зрозуміти й декому, хто переселився туди з Америки на кілька років; наслідки того були такі, що декотрі з прибулих молодих українців відтягнулися від місцевої молоді, хоча приїхали з наміром прилучитися до громади. Мені було тяжко зрозуміти, як ця відносно мала студентська група Парижу могла погорджувати колегами, які їй повинні бути ближчими, аніж самі французи. На мої запити я довідався, що це не сталося випадково; під час перших розмов між ними тема мимоволі зійшла на американсько-французькі відносини, де "парижани" свідомо вказали гостям, що вони про американців (отже і про них як представників Америки) думають. Звідки такий французький патріотизм взявся — особливими бо друзями українців французи не були, — мені невідомо. Тут у Німеччині цього явища в такій мірі поміж українською молоддю напевно немає. Що треба признати паризькій студентській групі, це те, що вона відносно до своєї кількості розгорнула надзвичайну активність.

Зв'язки поміж молоддю, яка виростала в Америці і Німеччині, здавна існують, тому що часто до пластових таборів у Німеччині приїжджали пластуни з Америки. Труднощі такого роду, як у Парижі, тут не бували, хоча гостям часами попадалося за їхній загально в Європі несприйнятливий світогляд, що, мовляв, Америка здатна розв'язати будь-яку проблему, і подібні інші вияви американського патріотизму. Зов-

сім зрозуміле те, що кожний в першу чергу цікавиться справами тієї держави, в якій виростає і виховується, але таки не було легко зрозуміти тутешнім пластунам, як дехто з гостей був здатний три тижні говорити виключно про тоді вже досить заяложену "вотергейтську аферу". Таке однобічне зацікавлення і духовна обмеженість доводила до відповідних завваг від друзів неамериканців, і через те доходило навіть до сварок. У всіх цих випадках деяке вирозуміння і великодушне думання з обох боків довело б до набагато кращого товаришування і співжиття, що є властивою метою таборових зустрічей.

Контакти з пластунами у Великобританії, де Пласт мав кращі можливості розвинути, ніж у Німеччині, посилено щойно останніми роками, що і виявилось виміною пластових груп у літніх таборах. Із таких вимін можна було собі обіцувати більше зацікавлення молоді до таборів і кращої дисципліни щодо вжитку української мови в таборах. Однак на практиці це так просто не виглядало: може тому, що приїхали цілою групою, а не індивідуально, як переважно подружки й друзі із США чи Канади, то пластуни з Британії себе спершу відокремили, говорили майже виключно по-англійському, а їхні ровесники-гостеприємці в свою чергу не вважали потрібним заопікуватися гістьми і собі говорили по-німецькому. До справжнього співжиття і товаришування прийшло щойно після деякого часу. Таких труднощів напевно ніхто з ініціаторів виміни не очікував. З іншого боку мушу сказати, що коли я бував тому кілька років у Лондоні, то знайти спільну мову з місцевими ровесниками було дуже просто і зацікавлення розмовами на різні теми було дуже велике. Можливо, що ця відкритість пов'язана з тим, що до Лондону прибуває більше українців-туристів, ніж до північної частини країни, звідки переважно походили згадані пластуни.

Представників молодшої української генерації Канади можна в Німеччині теж пізнати у пластових таборах. У розмовах, що нав'язуються, вони часто підкреслюють своє відокремлення від США, тому що для не надто добре поінформованого європейця тямки США і Канада близько сходяться. Докладно збагнути різницю можна щойно, побувавши на місці. Розглядаючи проблематику української молоді в Канаді, треба її поділити на дві частини: в центральних і західних частинах країни переважає молодь, яка походить із старшої

*) Тут і далі переважно в значенні США, а не континенту.

еміграції, а в східних частинах у більшості живуть учасники еміграції після другої світової війни.. Коли я перебував на українському фестивалі в Дафіні, де в першу чергу з'їжджаються піонери тих земель і їхні нащадки, то довелося мені почути від студентів багато нарікань на своїх колег, що походять з нової еміграції, що вони ніби скоро до грошей доробилися і їх тепер знати не хочуть. Про недостатню організованість перших українських емігрантів у західній Канаді свідчила, між іншим, жмінка її представників, що складалася переважно із старих дідів та бабусь, які захоплено розповідали про свої пригоди на новій землі, але в розмовах через брак слів скоро переходили з рідної мови на ломану англійську. Відповідно вони й не зуміли передати її своїм дітям, як і того, що називається національною свідомістю, що правдоподібно пов'язане з тим, що вони самі покинули рідний край, не пройшовши ще процесу національного усвідомлення. Однак частина їхніх дітей зрозуміла, що якраз у Канаді потрібна якась національна приналежність, і почала з власної ініціативи цікавитися країною походження своїх батьків. У цім розвитку повинна була підтримати її новоприбула еміграція і вже в більше свідомому дусі вихована молодь зі своїми організаціями, як Пласт чи СУМ. Завданням цих організацій повинно було бути охоплення тієї частини молоді, яка не могла знайти своєї національної ідентичності. Так, як виходило з розмов з такими студентами, то їх в цих організаціях не акцептували, мабуть — переважно через брак певних знань з українознавства, як і через їхнє інакше відношення до України і Канади. Деякі спроби інтегрувати цих людей до активної громади не тільки на культурному, але й на політичному секторі зробив СУСК, тільки що ці акції через брак засобів перервалися. Ця активність виходила із студентських кіл східної Канади, особливо з Торонта, де діє одна з найбільше активних українських студентських громад на еміграції взагалі. Мущу признати, що я не ствердив особливих виявів антиамериканізму серед цих свідомих студентів, які живуть радше українськими інтересами. Відкрите наставлення до Європи як такої в Канаді і так традиційне, так що непорозумінь у такій мірі, як деінде, мені там не прийшлося зазнати.

Мета цього мого допису була, щоб декого з читачів, хто завважив би в своїм товаристві подібні явища, що я зга-

дав їх повище, принаймні спонукати подумати над тим, що можна активно зробити для кращого взаємного порозуміння української молоді, яка виховувалася в різних колах. Завдання такої організації, як Пласт, що діє в цих різних країнах, це також дати можливості нав'язати контакт поміж її учасниками в різних країнах. Один такий засіб комунікації існує вже здавна, а саме пластові журнали. Але на тему пластових журналів можна написати цілу окрему статтю; хочу підкреслити тільки одне, чи не основне питання. Ми в цих журналах читаємо часто про успіхи наших друзів, чи в школі, чи в студіях або на роботі. Знаємо теж, який потенціал має Пласт у США чи Канаді, але я питаю: скільки в цих журналах дописів на теми, які нас справді цікавлять, глибоко торкають (не рахуючи, отже, тому описів таборових переживань), пера молодих, активних пластунів? Яким способом спровокувати своїх друзів зробити з цих журналів форум своїх думок? Невже нема стільки молодих людей, які поза забавами, спортом, музикою і власною кар'єрою цікавилися б співжиттям молодого покоління своєї спільноти на вищому громадському щаблі?

Дискусійний форум

САМОВИХОВАННЯ І ПЛАСТ

Пласт, як усі ми знаємо, базується на підставах інтернаціонального скавтіну. Щоб його краще зрозуміти під цим оглядом, треба хоч коротко пригадати собі, чому і на яких підставах Бейден Пауел заснував скавтінг.

Скавтінг почався на початку цього сторіччя. Але ідеї, що їх у нього вклав Бі-Пі, були ще під впливом обставин, які були у Великобританії останнього сторіччя, тобто у Вікторіанській ері. Справді ідеї скавтіну були протиставленням до деяких аспектів громадського життя Великобританії того часу. Бі-Пі вважав, що система виховання у тому часі була надто "накладена" згори і що діти, а зокрема хлопці-юнаки між 12 і 18 роками життя, мали замало шансів і змоги проявити свої особисті нахили, розвинути свої зацікавлення. Їм усе було ска-

зано “як?”, “коли?”, “де?”, і “чому?”, — і так дитина виростала без змоги виробити довір'я до своїх сил, до самостійного розв'язування різних життєвих проблем.

До такої загальної ідеології він додав, що діти повинні мати досить багато руху, що вони люблять природу, рух, а якщо не мають відношення до природи, то повинні навчитися шанувати й любити її; бо ті, що її не люблять, не знають її і бояться. Діти люблять щось корисне робити, творчо працювати, займаючись майстеркуванням. Подібні організації вже існували в той час, але Бі-Пі зумів з'єднати всі ті елементи, що були в різних системах окремо, в одну цілість і створити свою систему, яка найкраще відповідала потребам того часу, і тому то скавтінг дуже швидко розрісся по цілому світі.

Напевно одною з причин, чому скавтінг став таким популярним у той час, і чому так швидко прищепився в Галичині, було те, що то був час, коли дозрівав націоналізм, чи краще: пробуджувалася національна свідомість поневолених народів із силою кипіння води. Ідеал “цілої” національної людини вимагав якраз такої людини, яку скавтінг мав би виховати, а саме: людини здисциплінованої, такої, що вирішує справи на підставі своєї моралі, що не робить щось тільки тому, бо “так перед тим усі інші робили”. Кожний народ, що прийняв скавтінг, пристосував його до своїх потреб і умовин. Цікаво спостерігати те, що скавтінг найбільше національний у тих країнах, де діяв націоналізм, або де ішла боротьба за звільнення. Але в жадній країні скавтінг не став політичним, бо це заперечувало б ідею самостійності постанов і самовиховання.

А як же ж має виглядати це самовиховання? Пласт має серед членства людей віком від 6 до 60. Самозрозуміло, що самовиховання не може бути однаковим для всіх. Цікаво й вимовно, що скавтінг почав, так би мовити, від кадовба, а вже пізніше виростив собі голову і ноги, бо новацтво і сеньйорат та старше пластунство прийшли набагато пізніше. В англосакському скавтінгі старше пластунство дотепер не дуже розвинене, а сеньйорату і тепер властиво нема. У них оформлені тільки ті сеньйори, які мають певну виховну чи адміністративну функцію.

І тому український Пласт має на еміграції проблему із старшим пластунством і сеньйоратом (навіть нема певності,

як те останнє слово має бути написане). Бо справді ніхто ще не уклав програми УСП і УПС, бо ніхто ще не створив гідної ідеологічної підстави, як старші пластуни чи сеньйори мають “самовиховуватися”. В Україні цієї проблеми не було, бо там старші пластуни, які належали до Пласту, були потрібні як виховники й адміністративні співробітники. І Пласт не журився проблемою, “як ми маємо нашу молодь зберігати”. “Проблема” страшого пластунства і сеньйорату з'явилася щойно на еміграції, бо, з одного боку, Пласт хотів масово втривати юнацтво, яке переходило до ст. пластунства, а також ст. пластунство, яке ставало сеньйорами, але для цих двох уладів відповідної ідеологічної підстави не було.

Приглянувшись Пластові з протилежного кінця, ми бачимо, що жадної “проблеми” нема. Проблеми самовиховання в новацтві нема, бо то не тяжко було пристосувати ідеї юнацькі до новацтва. Проблема в тому, що доросла людина не хоче повірити, що їй ще треба самовиховання — чи якого-небудь виховання. Вона вже доросла і їй виховання не потрібно!

Так ми тут маємо дві протилежні ідеї: одна каже, що Пласт є самовиховна організація, а друга каже, що старша, зрілого віку людина вже є, чи повинна бути, вихованою. І тому, правдоподібно, в англосакському світі старших скавтів і сеньйорів вважається за щось трохи дивне, бо то зрілі люди в “дитячій” організації. І подібну проблему ми маємо в Пласті, а спеціально тепер, у модерному світі, який уважає, що він вже всі розуми поїв. Той чи та, що виконує якусь функцію виховну чи адміністративну, ховається за тим — це його чи її претекст, чому він чи вона в Пласті. Але чого шукає в такій “дитячій” організації той, хто не має жадної функції?

Самовиховання в новацтві не може бути актуальним. Новацтво є підготовкою до правдивого “Пласту”, і це все, чого можна вимагати від учасників того уладу. Окрім деяких випадків чи ситуацій, самовиховання для новацтва мусить залишитися “ідеєю”. Новак учиться про самовиховання. Виховник подає ідею самовиховання і вимагає, щоб учасники стосували її в таких ділянках, як слухняність, чистота, гігієна тощо. Самозрозуміло, що від старшого новака можна вимагати більше, ніж від молодшого, і від одної людини можна сподіватися більше, ніж від другої, і так ройові та гніздо-

ві повинні особливо проявляти розуміння ідеї виховання, і поволі її пристосовувати і тим давати приклад молодшим чи товаришам. Але все ж таки вся виховна робота і дисципліна є в руках виховника. Та суть новацтва, його завдання є навчитись про самовиховання, щоб, раз воно перейде до юнацтва, воно вже було готове пристосовувати практично цю ідею.

Самовиховання справді починається і удосконалюється в юнацтві. Це і є правдивий Пласт. Як пластун не застосує самовиховання в цьому часі, то він марнує свій час у Пласті і Пласт стає для нього товаришським клубом. У цей час дуже часто буває проблема між “вихованням” виховника і самовихованням пластуна. Якщо виховник не ставиться до свого гуртка як до майже дорослої, півзрілої групи людей, то він не виконує свого завдання як виховник. Виховник мусить знати, коли його потрібно і коли він має виявити свою присутність із старшими — а що важливіше, коли ні. Він мусить уміти поступово передавати молодшим більш і більш відповідальності. Якщо виховник цього не робить, то юнак ніколи не буде мати змоги навчитися того самовиховання і виховник не буде мати довір'я до нього, і так постане коло, з якого пізніше тяжко вирватися. Є випадки, де виховник, вже із зрілими хлопцями, назначує сходи, підбирає учасників, дає всі гутірки, купує їм навіть обід і тоді відвозить додому. Якщо юнацтво привикне до такого, то можемо забути про якенебудь самовиховання.

Самовиховання, спеціально в юнацтві, можна поділити на дві частини чи два способи. Самовиховання як вислід праці над собою, і самовиховання як вислід праці над іншими.

Самовиховання “внутрі”, може, важливіше, бо невиконання чогось, що стосується лиш самого юнака, не ринесе таких очевидних злих наслідків, як невиконання чогось, що стосується інших. Напр., якщо пластун не піде до церкви чи на апель, то окрім того, що отримає догану чи пересторогу, він очевидно не терпить. Але якщо пластун не зорганізує харчів чи транспорту, коли його гурток іде на мандрівку, тоді терпить цілий гурток і товариші вплинуть на нього своєю критикою. Однак то самовиховання “внутрі”, очевидно, важливіше, і воно просто база Пласту. Відповідальності вчиться людина майже в кожній організації, і до певної міри вона вчиться самовиховання. Однак є дуже мало організацій, які самовиховання вважають своєю базою — а спеціально для дітей.

Самовиховання “внутрі” розвиває в людині самодисципліну і довір'я до себе. І тому роля виховника така важлива, бо він мусить наглядати, щоб поступово юнак виробляв довір'я до себе, почував свою відповідальність виконати свій обов'язок по мірі своєї сили. А поруч із цим юнак, і доросла людина, повинен знати, якраз що він у силі зробити, а чого ні.

Справа внутрішнього самовиховання завжди буде актуальною, бо завжди є в суспільстві чинники, які доводять людині, що їй не треба думати, що за неї думає хтось інший. І лиш самовихована людина з довір'ям до своєї розсудливості може протиставитися таким чинникам і йти своєю дорогою.

Та повернімось до проблеми внутрішнього самовиховання.

Чи практично, щоб напівмілітарна організація мала за свою підставу чи завдання виховувати “індивідуалів”? Зовсім не дивно, бо Пласт виховує людину, яка є індивідом, але яка розуміє, що вона має працювати в суспільстві. І тут є той пункт переходу між юнацтвом і старшим пластуном. Бо старше пластуство завершує процес самовиховання і переходить на поле ширшого суспільного діяння. Воно перебирає, чи повинно перебрати, провід у Пласті і творить зв'язок, якщо успішно працює, між Пластом і громадою. Питання, що має робити старше пластуство, не є аж таким нерозрішальним, як ми завжди чуємо, бо роботи є багато, якщо ми хочемо трохи розкрити очі і розбудувати Пласт на ширшому полі.

Проблема дуже часто в тому, що перебуваючи в юнацтві, люди привикають, що хтось їх виховує, хтось їм усе каже, що вони мають робити так, що коли приходить час їм самим децидувати, що вони мають робити, вони лиш уміють питати: “А що ми маємо робити?”

У юнацтві учасник уперше застосовує до себе ідею самовиховання і вводить її в практику під наглядом впорядника; у старшопластустві приходить час, коли цю “ідею” треба практикувати лиш на своїх силах. Немає вже виховника, старший пластун залишається сам зі своїм сумлінням, вказівками і практикою, яку він, сподіваємось, здобув у юнацтві, і це має вказати йому його шлях і його працю.

Самовиховання в старшому пластустві вже правдиве самовиховання у зв'язку з проблемами, які пластун зустрічатиме в житті. Життєві проблеми, які зустрічає він, тепер

мають багато важливіші наслідки, ніж ті, що були в юнацтві. Напр., справа виховання чи проводу в Пласті.

Ще можна додати, що старше пластунство повинно давати найкращий приклад з усіх уладів, бо це час, коли всі дивляться на вислід виховної програми в юнацтві. Це час дозрівання людини і час дозрівання самовиховної роботи, яка справді почалася в новацтві. Пластовий закон вперше вповні діє практично. І роля старшого пластунства — це стати на шляху між юнацтвом і сеньйоратом. Бо все ж таки, чи вони хочуть, чи ні, сеньйори є абсолювентами Пласту. І лиш тоді людина покаже, чи вона скористала з пластового виховання, чи ні. Остаточне питання не те, яких юнаків Пласт виховує, а яких старших пластунів і сеньйорів.

Та самовиховання, так як усе інше виховання, не кінчається раптом у старшому пластунстві чи десь на початку сеньйорату — хоч деякі часами так поводяться, якби всі розуми поїли, — а тягнеться аж до самої смерті.

Очевидно, форма, яку воно тепер прибирає, міняється, тепер це вже практична самодисципліна, самозрозуміння, розуміння своїх помилок і розсудливе наставлення до життя і його проблем.

Самовиховання в сеньйораті не тільки особисте. Воно вимагає, щоб сеньйор оцінював самовиховання і його наслідки, бо все ж таки, разом зі старшим пластунством, тільки ще більшою мірою, сеньйори — це творці “пластової ідеології”.

Отож вони мусять не тільки розуміти своє самовиховання, але також розуміти і пояснювати, як воно працює чи повинно працювати в новацтві, юнацтві чи навіть у старшопластунстві. Так само сеньйори, як і старше пластунство, зобов'язані давати добрий приклад самовиховання. Вони, як працівники у громаді, культурних гуртках чи інших організаціях, є репрезентантами Пласту, навіть як вони вже не дуже активні в Пласті.

Хоч, може, проблема чи справа самовиховання в сеньйораті виглядає недійсною, вона все ж таки є. Осяги мінімальні супроти юнацтва чи навіть старшого пластунства, все ж таки вирівняти рівень чи гідний стандарт так само тяжко, як дійти до того рівня.

На закінчення можна заявити, що справа самовиховання так щільно пов'язана з Пластом, що справді не можна уяви-

ти собі Пласту без неї. І так довго, як існуватиме Пласт, так довго це питання буде актуальним і так довго його треба буде розглядати, бо часи міняються і все треба пристосовуватися до сучасних проблем.

Юрій Суховерський, Л.Ч.

Теодор Данилів

“АМЕРИКАНСЬКА МОВА” В ПЛАСТІ

З інтересом прочитав я статтю Т. Старуха під згаданим вгорі заголовком у ч. 3/42 “Пластового Шляху” за 1974 р.

Читаючи, як він і його дружина опікувалися українськими дітьми у пластових таборах, дітьми, що не володіли українською мовою, моє серце старого громадського діяча “росло”, бо я в них обоїх бачив д о б р у українську людину, готову допомагати батькам, а ще більше їхнім дітям триматися українства. Коли нас багато таких у Пласті, то треба тільки радуватись.

Але проблема, яку він підніс у своїй статті, і його думки в тому зв'язку висловлені заслуговують на дуже серйозну увагу, обговорення і вирішення. Вирішення ясне і недовзначне.

Тому хочу висловити мої думки на цю справу, щоб вирішні в нашому Пласті чинники, після проведеної дискусії, яка, сподіваюся, буде на цю тему, мали змогу зважити всі “за” і “проти” у справі.

Видається мені, що наш Пласт не може піти на концепцію двох Пластів або радше, для вигоди вислову, вжймо слова “утраквістичного” Пласту.

Така концепція “двомовного” Пласту була б незгідна з начальними настановами нашого Пласту, незмінне завдання якого виховати повноцінну, характерну українську людину, будь вона американський, британський, німецький, аргентинський чи який інший громадянин. Для цього виховання знання української мови, володіння нею необхідне, бо вже саме знання її є інтегральною частиною цього виховання. Українська мова опреділює і створює “дух” того виховання, якого не дасть неукраїнська мова.

Перейти у Пласті на виховання в іншій, неукраїнській мові, це вже концепція, уступка в одному з головних принципів нашого пластового виховання. А таких концесій ми робити не можемо. Бо нині робимо одну концесію, завтра другу, потім третю, і одного дня побачимо, що нашого Пласту вже немає, а є щось зовсім нове, яке в додатку, в наслідок дальших концесій, ще далі буде змінюватись.

Це перша принципова справа.

А друга справа то небезпека, що коли б ми почали творити двомовний Пласт, то **український** Пласт швидко мусів би себе самоліквідувати, бо в ньому не було б членів, доросту. Велика частина батьків радше хотіла б мати дитину в американсько-британсько-еспансько-німецькому Пласті, ніж в українському, бо то звільнило б їх від тяжкого обов'язку вчити дитину української мови вдома, розмовляти з нею вдома тою мовою, щоб дитина могла все розуміти і розмовляти цією мовою на зайняттях у Пласті.

Для батьків — великої більшості з них — не було б тоді морального примусу, щоб вони самі вчили дітей рідної мови, мовляв, і без того до Пласту дитину приймуть.

Тим способом зникнув би дуже швидко і той невеликий процент дітей, який досі, завдяки вимозі знати українську мову, щоб бути прийнятим до Пласту, був прийнятий і виховується в українському дусі, українській ментальності і з якого ми надіємось мати повноцінних громадян, повністю свідомих свого походження і своїх обов'язків супроти народу, з якого вони вийшли.

А до цього ми допустити не можемо, бо тоді відпала б потреба існування Пласту такого, яким він є тепер.

До цієї практичного характеру причини доходить ще одна.

Двомовний Пласт вимагав би від нас негайно принаймні подвійної кількості виховників, порівняно з тим, що ми тепер маємо. Звідки ми мали б їх узяти?

Не вичерпуючи всіх аргументів, я подав тільки найважливіші, щоб у цій важливій справі допомогти розвинути дискусію.

Хочу тільки нагадати одне ствердження, яке на сторінках пл. преси вже не один раз було сказано: Пласт не змагає ані не має претенсій до того, щоб об'єднати у своїх рядах

всю українську молодь, або її більшу частину, або хоч великий її процент на еміграції, бо серед такої маси дітей і молоді мусіла б виникнути і маса різних проблем, розв'язка яких була б Пластові не під силу.

Тому Пласт обмежує себе до виховання дітей і молоді, які володіють українською мовою, бо це дає йому можливість повністю і з успіхом виконувати його виховну програму.

Але проблема виховання української дітвори ще не знає своєї рідної мови, піднесена Т. Старухом, є дуже важлива й актуальна і нею повинні зайнятись відповідні українські суспільно-громадські чинники.

XII-ий КРАЙОВИЙ З'ЇЗД ПЛАСТУ У США

Черговий XII З'їзд Організації Української Молоді Пласт у США відбувся 19 і 20 квітня ц. р. на оселі Союзівка в присутності 373 делегатів, які репрезентували 391 умандатованих голосів. На З'їзді було близько 100 гостей. У З'їзді взяв участь Начальний Пластун та гість з Європи — ректор УВУ проф. д-р Володимир Янів, які разом із капеляном о. крилошанином Богданом Смиком, головою ГПРади Яром Гладким і головою ГПБулави Романом Рогожою були Почесною Президією З'їзду. Проводила З'їздом Президія у складі: Ярослав Падох — голова, Тарас Дурбак, Софія Кульчицька і Володимир Базарко — заступники голови та Ірина Масник, Ірина Шареневич і Оксана Коропецька — писарі.

Наради проходили на пленарних сесіях і в комісіях: верифікаційній, номінаційній, виховній, господарсько-бюджетовій, статутовій, резолюційній, пресовій і Пластприяті. Багато уваги учасники присвятили виборів нових керівних органів, бо було два їх

списки. Кандидатами на голову КПС були: Евстахія Гойдиш і Андрій Мицьо. На бажання З'їзду вони перед закінченням пленарної сесії З'їзду коротко з'ясовували свою працю в Пласті і свої кваліфікації очолювати КПС.

У програмі З'їзду була також святкова вечірня, під час якої вітали учасників пластові провідники й гості, а в розваговій частині брали участь юнацтво з Кергонксону під проводом свого станичного Миколи Василика, юначка з Бріджпорту, гурток "Волошки" з Трентону, Микола Василик, Теофіль Старух і Маріян Маренін.

Другого дня З'їзду відбулася панахида за спокій душ основоположника Пласту Олександра Тисовського, Начального Пластуна Северина Левицького та Головного Командира УПА — Тараса Чупринку. По панахиді окремо правилися Богослуження католицького і православного обрядів.

На останній пленарній сесії були звіти комісій і обрання проводу.

Нову КПСтаршину у США обрано в такому складі:

Голова — Андрій Мицьо,

Перший заступник голови: (і голова сектора зв'язку і організації) — Ігор Сохан,

Діловод преси — Леся Юзенів,

Діловод організаційний — Омелян Гельбик,

Чужинецькі скавти — Нестор Кольцо,

Референт Пластприяту — Антін Тимкевич,

Другий заступник голови (і голова сектора виховання і вишколу) — Христя Навроцька,

Крайовий Комендант Пластунів — Борис Павлюк,

Крайова Комендантка Пластунок — Ірина Богачевська,

Писар Виховного Сектора — Ярка Комаровська,

Крайова Таборова Комісія — Ігор Раковський,

Референт Вишколу Юнацтва — Ярослава Рубель,

Референт Вишколу Новацтва — Філько Старух,

Референт Спорту — Любомир Білик,

Третій заступник голови (і голова сектора господарки і фінансів) — Остап Винник,

Діловод майна — Ростислав Мілянчик,

Діловод господарства — Мирослав Белендюк,

Діловод внесків — Мирон Левицький,

Діловод фінансових звітів — Ярослав Оберишин.

Четвертий заступник голови, генеральний секретар і голова секретаріату, адміністрації та архівів — (Прізвища не проголошено),

Протоколярні писарі — Ірина Цьолко, Іванка Ганкевич,

Кореспонденційний писар — Неля Сохан,

Голова Комісії Відзначень — Віктор Яворський.

Крайова Пластова Рада (КПРС):

Голова — Евстахія Гойдиш,

Члени: — Андрій Лемішка, Ярослав Бойдуник, Юрій Богачевський, Ярко Палидович, Валя Ширай, Соня Слободян, Зенон Корчинський,

Заступники: Сергій Заполенко, Марійка Білинська, Володимир Пилишенко.

Замість квітів на могилу

св. п.

МАРУСІ МАГАС,

моєї дорогої приятельки і вдови по о. Іванові з Торонта,

складаю 10 дол. на пресфонд

"Пластового Шляху"

Пл. сен. Наталія Каменецька,

І Курінь УПС ім. Тисовських

Замість квітів на могилу

св. п.

ЕВГЕНІЙ МРИЦ,

матері подружки пл. сен. Любомири Мриц-Пежанської, складаю на пресфонд "Пл. Шляху" 20 дол.

Пл. сен. Ярослава Лушпинська, 2 Курінь УПС "Ті, що греблі рвуть"

Замість квітів на могилу

св. п.

ДМИТРА КОВАЛЬЧУКА,

доброго приятеля нашої родини, складаємо на пресфонд "Пл. Шляху" 10 дол.

Д-р Василь і мгр. Ярослава Кіналі

Замість квітів на свіжу могилу

св. п.

пл. сен. **МАРІЇ**

ФЕНИК-МАЛИНОВСЬКОЇ,

нашої пластової подружки, членки Осе-

редку Праці УПС в Дітройті, склали на Пластовий Видавничий Фонд:

20 дол. Анна і Степан Феденки, 15 дол. Пластовий Відділ УНС ч. 174 в Дітройті, Михайло Витягловський, Христіна і Всеволод Гнатчуки; по 10 дол. — Ольга і Андрій Дужі, Юлія і Петро Капітанець, Люба і Андрій Маринюки, Дарія Рихтицька, Зірка і Атанас Слюсарчуки; по 5 дол. — Дарія і Осип Бойчуки, Олександр Дяків, Марія і Едвард Козаки, Стефа і Ігор Королі, Ірина і Мирослав Прийми, Анатоль Ромах, Галя і Роман Татарські, Степан Щуровський. Разом суму 145 дол.

Замість квітів на могилу

св. п.

мгр-а СЕМЕНА ЛІСОВЦЯ

складаємо на пресфонд "Пл. Шляху" 10 дол.

Пл. сен. Іван і Софія Костюки

В першу болючу річницю смерті нашого незабутнього друга

св. п.

пл. сен.

АНТОНА АРТИМОВИЧА

складаємо на пресфонд "Пл. Шляху" 10 дол.

Пл. сен. Іван і Софія Костюки

**ДАТКИ
НА ПРЕСОВИЙ ФОНД**

"Пластового Шляху"

(від 13 лютого до 13 травня ц. р.)

США:

145 дол.

Друзі і знайомі з Дітройту замість квітів на могилу св. п. пл. сен. Марії Феник-Малиновської.

По 20 дол.

Пл. сен. Ярослава Лушпинська, Реґо Парк, замість квітів на могилу св. п. Євгенії Мриц; пл. сен. Іван і Софія Костюки, Денвер, замість квітів на могилу св. п. пл. сен. Антона Артимовича і св. п. мгр-а Семена Лісовця.

13 дол.

Д-р Анатоль Литваківський, Крови Пойнт.

По 12 дол.

Пл. сен. Атанас Слюсарчук, Дітройті, пл. сен. д-р Еміль Грималіяк, Бордентавн.

По 10 дол.

Пл. сен. Наталія Каменецька, Стоктон, замість квітів на могилу св. п. Марусі Магас, ст. пл. Юрій Тарасюк, Розел, Ярослава Гудзак, Сіракузи, д-р Василь і Ярослава Кіналі, Йонкерс, замість квітів на могилу св. п. Дмитра Ковальчука.

По 7 дол.

Пл. сен. Володимир Воловодюк, Нью Провіденс; пл. сен. Ростислав Смик, Чікаґо.

6 дол.

Пл. сен. Богдан Ухач, Дітройті.

5 дол.

Пл. сен. Роман Вергун, Рочестер.

По 4 дол.

Пл. сен. Володимир і Марія Бакальці, Пассейк, пл. сен. Володимир Рак, Асторія, ст. пл. Христя Ганас, Філадельфія, пл. сен. Богдан Крамарчук, Елмвуд Парк, пл. сен. д-р Олег Волянський, Тілс, пл. сен. Іван Лотоцький, Дітройті, пл. сен. Всеволод Гнатчук, Воррен, пл. сен. Петро Рогатинський, Дітройті.

3 дол.

Пл. сен. Наталія Коропецька, Муртавн.